

Møte torsdag den 12. mars 2015 kl. 10

President: Marit Nybakk

Dagsorden (nr. 53):

1. Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse
(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 5. mars 2015)
2. Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad og Liv Signe Navarsete om handlingsplan mot antibiotikaresistente bakterier i mat og dyr
(Innst. 187 S (2014–2015), jf. Dokument 8:5 S (2014–2015))
3. Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kenneth Svendsen, Jan-Henrik Fredriksen, Oskar J. Grimstad, Odd Henriksen, Regina Alexandrova og Margunn Ebbesen om lov om endring i lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Midlertidig bestemmelse om bruk av snøscooter i tidligere forsøkskommuner
(Dokument 8:69 L (2014–2015))
4. Stortingets vedtak til lov om endringer i vegtrafikkloven (tilbakeholdsrett i kjøretøy til sikring av sanksjoner, hjemmel for bruk av innretning til immobilisering av kjøretøy)
(Lovvedtak 43 (2014–2015), jf. Innst. 170 L (2014–2015) og Prop. 45 L (2014–2015))
5. Referat

Presidenten: Representantene Christian Tybring-Gjedde, André N. Skjelstad og Jorodd Asphjell, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

De innkalte vararepresentantene, for Buskerud fylke Anne Sandum og Tone Heimdal Brataas og for Rogaland fylke Unn Therese Omdal, har tatt sete.

Det foreligger flere permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om velferdspolisjon for representanten Lisbeth Berg-Hansen torsdag 12. mars
- fra representantene Sveinung Rotevatn, Geir S. Toskedal og Marianne Aasen om permisjon i dagene 17. og 18. mars for å delta i møte i Den felles EØS-parlamentarikerkomiteen i Fredrikstad
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Morten Wold i dagene 17. og 18. mars for å delta i møte i Europarådets parlamentariske forsamling i Paris

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Akershus fylke: Are Helseth
For Buskerud fylke: Lavrans Kierulf
For Nordland fylke: Tor Arne Bell Ljunggren
For Rogaland fylke: Marie Ljones Brekke
For Sogn og Fjordane fylke: Gunhild Berge Stang

Presidenten: Tor Arne Bell Ljunggren er til stede og vil ta sete.

Utenriksminister Børge Brende overbrakte 3 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Audun Lysbakken vil framsette et representantforslag.

Audun Lysbakken (SV) [10:03:40]: På vegne av representantene Karin Andersen, Bård Vegar Solhjell og meg selv har jeg gleden av å framsette forslag om en kunnskapsbasert og menneskelig narkotikapolitikk.

Presidenten: Representanten Bård Vegar Solhjell vil framsette et representantforslag.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:04:06]: På vegner av representantane Liv Signe Navarsete, Kjersti Toppe, Trine Skei Grande, Sveinung Rotevatn, Karin Andersen og meg sjølv vil eg setje fram forslag om at Noreg skal arbeide for eit forbod mot atomvåpen.

Presidenten: Representanten Lene Vågslid vil framsette to representantforslag.

Lene Vågslid (A) [10:04:41]: På vegner av representantane Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen, Stine Renate Håheim, Lise Christoffersen, Sonja Mandt, Knut Storberget og meg sjølv har eg gleda av å setje fram to representantforslag. Det fyrste er representantforslag om kvalitet i krisesentertilbodet, og det andre er representantforslag om å styrkje beskyttelsen til personar utsette for vald, truslar om vald, personforfølgning og stalking.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:05:16]

Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse
(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 5. mars 2015)

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 35 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 30 minutter, Høyre 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Anniken Huitfeldt (A) [10:06:33] (komiteens leder): Jeg vil takke utenriksministeren for en god og bred redegjørelse, som etter min mening understreker den brede enigheten det er i utenrikspolitikken i Norge.

Jeg tilhører en generasjon som så stor framgang internasjonalt da Berlinmuren falt, Nelson Mandela slapp ut av fengsel og skapte et nytt Sør-Afrika, diktaturene falt i Latin-Amerika og vi øynet håp om at Oslo-prosessen skulle bringe fred mellom palestinere og israelere. Vi i min generasjon har kanskje vært for optimistiske i vår tolkning av endringene i Russland de siste ti årene.

Samtidig blir vi minnet på følgende: Når det blir legitimt å angripe homofile som et symbol på noe som truer det nasjonale mannsideal, og når homofiles organisasjoner stemples som agenter, blir det etter min mening et symptom på mangel på pluralisme generelt i et samfunn. Det er nettopp dette vi ser i Russland i dag, og nå opplever Nordisk ministerråds kontor i St. Petersburg det samme, under paragrafene om utenlandske agenter.

Vi ser ledere som ikke føler seg trygge nok til å ha en kritisk presse, men som vil vise styrke ved å bruke militærmakt. Istedenfor økonomisk framgang, innovasjon og modernisering får folk servert nasjonalisme og militær aggresjon. Vi står sammen med EU-landene i fordømmelsen av annekseringen av Krim og i EUs sanksjoner – ikke kun fordi vi er lojale mot våre allierte, men fordi vi mener at det er viktig å reagere på folkerettsbrudd.

I nord har vi fortsatt et godt samarbeid med det russiske folk. Vi har et langt tettere samarbeid i dag enn under den kalde krigen når det gjelder miljøovervåkning, fiskeriforvaltning, søk og redning, forskning, folk-til-folk-samarbeid og handel. Det må videreutvikles og intensiveres.

Fra Kirkenes hører vi ønske om en ny grensestasjon for å gjøre grensepasseringene enklere. Kultursamarbeidet med Russland burde styrkes i dagens situasjon. I dag ivaretar våre folk i nord våre utenrikspolitiske interesser ved å samarbeide med russerne i nord. Det er handel og økonomisk samarbeid som på lang sikt kan bringe framgang for det russiske folk.

Russland må slutte å bruke militærmakt og respektere folkeretten, og det bør etableres et handelspolitisk samarbeid mellom Europa og Russland. Det vil bidra til et sterkere Europa. Nedbygging av handelshindringer brakte fred og framgang til Europa. Derfor vil vi bidra til ytterligere nedbygging av handelshindringer når det gjelder varer og tjenester globalt, parallelt med oppbygging av globale miljø- og arbeidstakerstandarder.

Norge er en liten aktør internasjonalt. Derfor har vi stor interesse av å sikre felles spilleregler og forutsigbarhet på handelsområdet. Derfor har vi også sterke interesser i at de pågående TISA-forhandlingene, som handler om felles regler for handel med tjenester, lykkes. Sammenlignet med andre land har vi en relativt åpen økonomi.

Det er imidlertid en forutsetning at en TISA-avtale ikke

svekker det politiske handlingsrommet knyttet til kontroll og styring med offentlige tjenester og velferdstilbud. Det må ikke legges hindringer for å regulere forhold som forbrukerbeskyttelse, helse, sikkerhet, miljø og arbeidstakerstandarder.

Det er en forutsetning for oss at TISA ikke pålegger privatisering, deregulering eller konkurranseutsetting av noen offentlige tjenester på nasjonalt eller lokalt nivå. Det gjelder også muligheten for – gjennom politiske vedtak – å gjeninnføre offentlig eierskap og styring i sektorer som tidligere har vært privatisert.

Samtidig som handel gjør oss stadig mer avhengig av hverandre, ser vi at nasjonalistiske krefter vinner økt oppslutning i flere europeiske land. Bekjempelse av arbeidsledighet og arbeid for økonomisk framgang skaper mindre grobunn for slike holdninger. Det krever økt samarbeid mellom Norge og EU. Vi vil samarbeide med EU i bekjempelsen av terror. Når ungdom fra flere land i Europa rekrutteres til terrororganisasjoner, krever det et tettere europeisk samarbeid.

Kultursamarbeidet med europeiske land er med på å styrke Norges synlighet i Europa. Dette arbeidet burde styrkes og ikke svekkes, slik regjeringas politikk dessverre bidrar til.

Siden 1990 har andelen mennesker som lever i ekstrem fattigdom – og det er millioner – blitt halvert, og langt flere land deltar i den internasjonale verdenshandelen. Mange land som før ba om mer bistand, er i dag først og fremst opptatt av utenlandske investeringer. Stabilt styresett og sikkerhet for befolkningen er grunnlaget for at land skal komme ut av fattigdom. Pluralisme og meningsmangfold er forutsetninger for å komme videre.

Vi ser at de fleste fattige i verden i dag bor i mellominntektsland og ikke i fattige land. Det stiller krav til bedre fordeling mellom fattig og rik internt i mellominntektslandene. Fordelingspolitikk, et godt skattesystem og utdanning til alle er viktig for at den økonomiske veksten skal komme alle til gode.

Kvinnens deltagelse på arbeidsmarkedet er årsaken til at veksten er stor i mange land. Kvinneundertrykkelse er brudd på grunnleggende menneskerettigheter, men er også årsak til stagnasjon og mangel på økonomisk framgang. Økonomisk selvstendighet, rett til abort og prevensjon og fravær av vold må stå øverst på vår utviklingspolitiske dagsorden. Utdanning av kvinner vil bidra til dette.

På samme måte som synet på homofili vitner om mangel på pluralisme i vårt naboland, blir mangel på kvinnefrigjøring et symptom på mangel på modernitet og tilbakeskritt noen steder i Vest-Afrika og Midtøsten. Sikkerhetssituasjonen til kvinner og barn er ekstra utsatt når ekstreme grupper vinner fram. Arbeiderpartiet støtter det norske bidraget til Irak, hvor vi setter irakiske og kurdiske soldater i stand til å ivareta egen sikkerhet. Veien til en politisk løsning på den største humanitære katastrofen siden annen verdenskrig som vi ser i Syria, er vanskelig. Men første skritt er å stoppe ISIL og bidra med enda mer humanitært for å gi de barna som vokser opp i denne situasjonen, en bedre hverdag.

Men ser vi på konflikten mellom palestinere og israe-

lere, finnes det en politisk løsning. Det trengs bare politisk vilje til å sette planen ut i livet. Volden må stoppes på begge sider, og vi må se reell vilje til forhandlinger hos begge parter. Ulovlige bosettinger hindrer en fredelig løsning, og derfor vil vi at Norge skal fraråde kjøp av varer produsert på okkupert land. Vi vil anerkjenne Palestina sammen med andre land dersom vi ikke ser noen framgang i fredsforhandlingene. Moderate krefter på palestinsk side må oppleve framgang, hvis ikke frykter jeg at ekstreme krefter vinner økt oppslutning.

Det som gjør situasjonen i Midtøsten ekstra farlig, er atomvåpen. Det er ikke mulig å se disse våpnenes strategiske betydning i en eventuell krig. Hvis de blir brukt, vil det uansett bidra til en humanitær katastrofe. Vi må arbeide videre i atomforhandlingene med Iran og støtte arbeidet med et internasjonalt forbud mot atomvåpen.

Arbeiderpartiet ønsker at Norge skal ta en ledende rolle i dette arbeidet, og etterlyser en tydeligere linje fra regjeringa når det gjelder humanitær nedrustning. Vi var pådriver for den første Oslo-konferansen for humanitær nedrustning, og vi må ta lederskap i dette arbeidet også i den videre prosessen.

Erfaringene fra Irak tilsier at det er risiko forbundet med å gå for tidlig ut av Afghanistan. Vi vil fortsette vårt engasjement der og må sørge for at bistanden holdes på et høyt nivå. Vi var med på å stoppe Afghanistan som oppmarsj område for internasjonal terrorisme. Vi kan ikke trekke oss ut før afghanerne er trygge på at de kan ivareta sitt eget sikkerhetsbehov.

Fjoråret var fylt av flere kriser enn på lenge. Heldigvis finnes det mange land i verden som tar imot flyktninger, Jordan og Libanon gjør det fra Syria, og Etiopia gjør det fra Sør-Sudan og Eritrea. Vi må også ta vårt ansvar for flyktninger og støtte de landene som bidrar. Mens regjeringspartiene i opposisjon ville kutte bistanden til Etiopia, ønsker de nå å styrke samarbeidet med et land som tar et betydelig ansvar for å sikre mer stabilitet i regionen. Det er bra.

Vi får meldinger om grufulle folkemord og ledere som ikke tar ansvar i forhandlingene om Sør-Sudan. Disse hendelsene må granskes. Utenriksdepartementet tar et stort ansvar for fredsprosessen i Sør-Sudan og trenger alliansepartnere i regionen.

Alle krisene som vi så i fjor, og som fortsetter i år, viser behovet for et sterkere FN. Sterkere finansiering av FN-organisasjonene og Verdens helseorganisasjon kunne stoppet ebolaviruset tidligere. FN klarte å forhindre en akutt matvarekrise blant syriske flyktninger rett før jul. Men finansieringa må være stabil og forutsigbar, slik at FN-organisasjonene slipper å gå på pengejakt hver gang det oppstår en krise.

Nå forteller hjelpeorganisasjonene i Norge oss om et stort behov for mer penger til syriske flyktninger og til Syria. Vi må lytte til dem i vårt arbeid og sikre forutsigbarhet i den største humanitære katastrofen siden annen verdenskrig.

I pst.-målet burde vi skapt tverrpolitisk enighet om, slik at vi kan få en bedre diskusjon om bistandens innhold. I Storbritannia vedtok parlamentet nylig en lov om

et visst bistandsnivå. Hvorfor kan vi ikke fatte et slikt prinsippvedtak om bistandsnivået også i Norge?

Det siste året har vi sett mange store katastrofer i verden. Det bidro til et rekordhøyt antall møter i den utvidete utenriks- og forsvarskomiteé. Jeg vil takke utenriksministeren for det gode samarbeidet vi har omkring vanskelige saker. Vi bidrar til en sterkere norsk stemme når vi står sammen i utenrikspolitikken.

Øyvind Halleraker (H) [10:18:27]: Jeg vil starte med å berømme utenriksministeren for en redegjørelse som ga en meget god oversikt over hvilke konfliktlinjer som eksisterer i verden i dag.

Grunnplanken i regjeringens sikkerhetspolitikk består av NATO, EU, FN og samarbeidet med våre nabostater i Norden. NATO har vært og skal være en garantist for allianselandenes og Norges sikkerhet. I lys av dette er det med stor undring og forferdelse jeg registrerer at forsvarspartiet Senterpartiet og Venstre nå blir med SV på et representantforslag som ble lagt fram tidligere i dag. En ubetinget styrke for Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk har vært konsensus. Vil vi virkelig være med på å kaste Norge ut i et populistisk sikkerhetspolitisk ingenmannsland? Jeg er overrasket og bekymret over denne utviklingen.

NATOs strategiske konsept sier at så lenge atomvåpen finnes i verden, ja, så må også NATO ha det. Det ble senest presisert av Jens Stoltenberg i mars i fjor. Jeg vil anta at han mener det samme fortsatt. At SV, som på 1960-tallet ble etablert på sin NATO-motstand, kommer med forslag som kan svekke vår NATO-tilknytning, er ikke overraskende. SV har i alle år stått for en annen linje. Dessuten: Dette er særdeles dårlig timing. I en tid da vi fra norsk side har behov for å få oppmerksomhet og støtte fra våre alliansepartnere for våre interesser i nord, kan vi ikke så tvil om Norges vilje og evne til å følge opp NATOs vedtak, NATOs konsept, og samtidig forvente at vi får hjelp. Det vil være å spille rulett med vår sikkerhet. Selvsagt er alle fornuftige mennesker imot bruk av atomvåpen og de grusomme konsekvensene av det, men vi må være realitetsorienterte og innse at dette er en avskrekking og en styrkebalanse, som faktisk sikrer at det ikke blir brukt.

Komiteen, eller deler av komiteen, har returnert fra den store militærøvelsen i Finnmark. Jeg vil minne om hvilke scenarioer Forsvaret i dagens situasjon var nødt til å operere innenfor i den store øvelsen. Vi ble minnet om at det er avskrekking, styrkedemonstrasjon og vilje til motstand som sikrer våre interesser – ikke lefling med populistiske forslag, som setter hele vår sikkerhet og territorielle suverenitet i fare.

Norges sikkerhet fordrer at landene i alliansen har felles forståelse og bidrar i alliansen. Hvilke sikkerhetsgarantier har vi? Det er et spørsmål som det er viktig å stille seg, i lys av representantforslaget som er lagt fram i dag. Jeg tar gjerne en diskusjon om kjernevåpen, men jeg vil gjerne at de partiene som støtter norsk NATO-medlemskap, blir med på en debatt om vår sikkerhet i lys av våre verdier og våre forpliktelser.

Jeg vil også minne om Putins uttalelse i går, om Russlands selvfølgelige rett til å utplassere atomvåpen på Krim.

Det er dagens realitetsbilde – like det eller ikke. Innad i Russland har borgernes friheter gradvis blitt innskrenket siden Putin tok makten. Den 27. februar ble en av de fremste russiske opposisjonelle, Boris Nemtsov, en mann som konstant ble overvåket, drept i Moskva.

Kan vi håpe at Russland endrer kurs? Ja, det er alltid lov å håpe, men det er dessverre lite som tyder på det. Derfor må vi anpasse vår politikk til at dette kan bli en varig virkelighet. Russland er uforutsigbar, men ikke ugjennomsiktig. Europa og Vesten oppdaget dette kanskje sent, men det er tydeligere nå enn noen gang. De russiske ambisjonene handler mer om innflytelse og verdimakt enn om landområder. Det handler mindre om Donbass og mer om å skape en ny europeisk orden. Det er vestlige verdier, handel og liberale rettsstatsprinsipper som man skal til livs, verdier som andre deler av verden heldigvis higer etter og oppfyller i økende grad.

Europa har stått sammen i sine restriktive tiltak overfor Russland i ett år nå. Jeg synes det er på sin plass å understreke denne prestasjonen. Norge er avhengig av opprettholdelsen av en internasjonal rettsorden, fordi dette henger sammen med territoriell integritet. Heldigvis deler de fleste land dette synet.

Kristian Norheim (FrP) [10:23:41]: Først vil jeg takke utenriksministeren for en god redegjørelse. Redegjørelsen viste frem bredden i hvilke utenrikspolitiske problemstillinger som er mest sentrale globalt sett, men også regjeringens prioriteringer ble på en overbevisende måte vist frem.

På denne dag er det nøyaktig 68 år siden president Harry S. Truman presenterte den såkalte Trumandoktrinen i en tale til Representantenes hus. En ny strategi var staket ut i møte med kommunistiske regimer. Amerikansk utenrikspolitikk skulle med dette fra dette tidspunkt ha oppdemming mot kommunismen som et hovedprinsipp.

Historien har vist oss tydelig at totalitære ideologier og regimer faller til slutt. Noen er mer seiglivet enn andre, men de faller til slutt de også. I møte med den radikale islamismen kommer assosiasjonene raskt til andre totalitære ideologier som nazismen, fascismen og kommunismen.

Vi har nå i lang tid vært vitne til hvordan de radikale islamistene har herjet med folk og med land, med annerledes troende, med kvinner og med barn. Enten de kaller seg Al Qaida, ISIL, Boko Haram, Hamas, Hizbollah, Taliban eller Den islamske republikken Iran, har vi sett dem og fått merke dem. Deres spesialitet kan være å brenne ned jenteskoler, henge homofile i heisekraner, kapre fly eller skjære hodet av vestlige journalister, bruke uskyldige sivile som skjold eller å tilby finansiering til grupper som tar seg av skittent og destabiliserende arbeid.

Vår tids største ideologiske utfordring er ikke nazismen, fascismen eller kommunismen. Tre av hodene på det totalitære trollet er hugget av, det fjerde gjenstår. Det er dette ansiktet jeg nettopp har referert til ovenfor. Kanskje er det på tide å få på plass en ny trumandoktrine som er rettet mot trollets gjenværende fjerde hode.

Den radikale islamismen må bekjempes på samme

måte som vi klarte å bekjempe nazismen, fascismen og kommunismen. La oss ikke glemme at de aller fleste ofrene for disse islamistenes herjinger er muslimer selv. Derfor er kampen mot islamismen også en kamp for friheten til moderate muslimer. Når det brenner i islams hus, er det vår plikt å støtte opp under dem som vil stoppe ekstremistene fra å kaste bensin på dette bålet.

Utenriksministeren viser i sin redegjørelse til at utenrikspolitikkens fremste mål er å sikre og fremme norske interesser – våre verdier, vår sikkerhet og vår velferd. Det er alltid en interessant akademisk øvelse å diskutere hva som ligger i dette med norske interesser.

Utenriksministeren er inne på noe vesentlig når han knytter den norske tilslutningen til kampen mot ekstreme islamistgrupperinger som ISIL og Boko Haram opp mot norske interesser. Utenriksministeren har helt rett. Skulle terrorister få langvarig kontroll over større landområder, ville dette også kunne utgjøre en trussel mot Norge. Derfor er det også i vår egeninteresse å delta i kampen mot spredning av disse islamistgrupperingenes geografiske og ideologiske nedslagsfelt.

Russlands aggressive fremferd overfor Ukraina har utløst den største sikkerhetspolitiske krisen siden den kalde krigen i vår del av verden. Russland har blitt møtt med massiv fordømmelse og sanksjoner fra nær sagt en samlet verden. Ikke engang Hviterussland eller Kasakhstan har vært særlig lystne på å rykke ut til støtte for Putins ta-seg-til-rette-politikk overfor det selvstendige landet Ukraina. Over tid har utviklingen i Russland gått feil vei. Mange av oss som er glad i Russland og det russiske folk, er naturlig nok skuffet. Men det hjelper ikke å være skuffet. Det beste vi kan gjøre for det russiske folket, er å stå samlet i reaksjonene mot det som det russiske folks ledere nå foretar seg.

Historisk sett har Norge og Russland hatt et godt nabo-skap. Istedenfor å krige mot hverandre har vi hatt et pragmatisk samarbeid om saker og på områder der vi har felles interesse av samkjøring og samarbeid. Det er et håp om at det gode naboskapet og samarbeidet kan vokse seg enda sterkere i årene som kommer. Men man er en dårlig venn og en dårlig nabo om man ikke tør å si fra til den andre når utviklingen går i helt feil retning, og når den andre viser manglende respekt for andre stater og internasjonale spilleregler.

Det er riktig, som utenriksministeren påpeker: Bred internasjonal tilslutning gir tiltakene legitimitet og gjør dem mer effektive. Det finnes et fåtall der ute som mener vi må forstå og respektere at Russland har interesser i Ukraina, og at dette kan forklare hvorfor de agerer som de gjør. Men Ukraina er et selvstendig land, og det ukrainske folk må selv velge sin vei for fremtiden. Om dette på sikt innebærer at de søker seg mot et medlemskap i EU og i NATO, så er dette opp til det ukrainske folket selv å bestemme – ikke oss og ikke Russland.

Den evige konflikten i Midtøsten mellom staten Israel og palestinerne synes ikke å ha blitt mindre evig. Alle sider har et ansvar for å gå i seg selv og bidra til at man får etablert et handlingsrom som kan ende i en fredsløsning. Men man kommer ikke utenom at et av hovedprobleme-

ne er islamske terrorgrupperinger som Hamas og Islamsk hellig krig. Det er Hamas som må bære hovedansvaret for den siste Gaza-krigen. Skal man komme noen som helst vei i retning fredssporet, er en total avvæpning av Hamas og andre terrorgrupperinger helt nødvendig. Israel må også vise vilje til å finne en løsning, men så lenge de omringes av grupperinger med våpen i hånd som ønsker utslettelse av staten Israel, kan man ikke forvente at Israel tar det første steget. Det er derfor heller ikke særskilt vanskelig å forstå Israels negativitet og pessimisme knyttet til de pågående forhandlingene med Iran.

Alt går ikke feil vei her i verden, selv om det er fort gjort å konkludere slik, med utgangspunkt i det jeg nettopp har snakket om. Den globale fattigdomsreduksjonen de siste årene har vært formidabel, og man kommer heller ikke utenom Kinas rolle i og bidrag til dette.

Bistand kan lindre, men det kan ikke kurere. Bistand kan også virke mot sin hensikt. Derfor er jeg glad for at vi nå har en regjering som både vet å prioritere og vet å kontrollere. Økonomisk vekst, frigjøring av økonomien, næringsfremme og å skape arbeidsplasser er de viktigste ingrediensene i en vellykket utviklingspolitikk, men også utdanning, helse og ikke minst fokuset på kvinners helse og deltagelse i utdanning og arbeidsliv er særs viktig, og derfor er jeg også glad for at regjeringen prioriterer dette.

I tilknytning til at vi nå nettopp har fått en stortingsmelding om utvikling og menneskerettigheter, vil jeg også si meg godt fornøyd med det og at det endelig kom på plass en slik melding. I respekt for at vi har noen verdier som dette landet er bygget på, og også i respekt for at vi tar ansvar for skattebetalernes penger, som er de pengene vi faktisk bruker på å hjelpe andre land der ute, så må også menneskerettighetene inkluderes på en helt annen måte enn tidligere i utviklingspolitikken. Vi kan ikke både kjempe for homofiles rettigheter i dette landet og samtidig lukke øynene for denne kampen når den pågår utenfor Norges grenser.

NATO er mer enn et forsvarssamarbeid. NATO er også utenrikspolitikk, sågar innenrikspolitikk. NATO er den viktigste internasjonale organisasjonen Norge er medlem av, og bærebjelken i NATO-samarbeidet er USA; Norges viktigste venn og allierte. NATO har ikke blitt mindre viktig med tiden, snarere tvert imot.

Som avslutning: Det er fristende å si at det gikk lynraskt fra den tidligere statsministeren for den rød-grønne regjeringen, Jens Stoltenberg, gikk av og ble generalsekretær i NATO, og til en del av hans tidligere regjeringssjef mistet telefonnummeret hans. Dagens forslag om et forbud mot atomvåpen kan nemlig tyde på dette – enten det eller en grenseløs naivitet.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:33:14]: Tenk for en annerledes situasjon vi diskuterer i år rundt utenrikspolitikken enn det vi gjorde i fjor! Derfor må vi reagere skarpt når Europa igjen opplever en stormakt som okkuperer og annekterer deler av andre land. Russlands overgrep mot Ukraina er utslag av en aggressiv interessepolitikk. Den bryter med folkeretten og statenes rett til selvbestemmelse. Derfor var det helt på sin plass at utenriksministeren i sin

redegjørelse var klar i sin tale om Russlands krigshandlinger i Ukraina.

På nyåret opplevde Europas storbyer to nye anslag av islamistisk terror – først i Paris, så i København. Drapene var avskyelige handlinger, inspirert av en syk ideologi. Det forferdelige som skjedde der, var likevel bare smakebiter av de grusomme handlingene som utallige medmennesker i Midtøsten og Nord-Afrika utsettes for. Blant de verste er ISIL, Al Qaida og Boko Haram. Det river i hjertet når uskyldige blir halshogd, når krigsfanger i tusentall blir henrettet, når kristne og andre blir drept for sin tros skyld, og når homofile blir kastet ut fra hustak for å dø. Vi fordømmer dette.

Det er likevel en ekstra dimensjon som jeg vil be utenriksministeren ta et særlig initiativ til å belyse og motvirke. Områder som har hatt kristne menigheter i nær to tusen år, er nå i ferd med å bli tømt for kristne. Det kan få fatale følger for det livssynsmangfoldet som Midtøsten lenge har vært kjent for. Kampen står om respekten for tankens og troens frihet.

ISILs landerobringer i Syria og Irak er spesielt farlige. Sin territoriale kontroll bruker de til å opprette et skrekke-regime. Det er i en slik kontrast en klartest ser betydningen av demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene – som vi i vårt samfunn ofte tar for gitt. Det er i kontrast til forfølgelse og drap av annerledes troende og tenkende vi ser hvor umistelig ytrings- og trosfriheten er, og hvor grunnleggende respekten for menneskeverdet er.

Det er i et slikt lys vi forstår at utenrikspolitikken ikke bare skal ivareta norske interesser, men også fremme verdier som ikke kan måles i kroner. Det viser behovet for en langsiktig og god utviklingspolitikk som sikrer stabile stater, og som bygger nasjoner gjennom utdanning, helse og næringsutvikling. Derfor er jeg glad for at utenriksministeren ikke bare fokuserte på norske interesser, men også på å styrke verdigrunnlaget for utenrikspolitikken. Vi har i Norge bred konsensus om hovedlinjene i utenrikspolitikken. Utenriksministeren viderefører dette i de fem hovedlinjene han trakk opp. Det verdsetter vi.

La meg ta opp en sak som engasjerer Kristelig Folkeparti sterkt. Det er i år 70 år siden de japanske byene Hiroshima og Nagasaki ble rammet av atombomber. Det ga en brå slutt på verdenskrigen, men de humanitære konsekvensene var enorme, forferdelige og langvarige. Derfor var det så viktig at Ikke-spredningsavtalen trådte i kraft i 1970. Den forbyr atomvåpen. Ett unntak ble gjort – for å få avtalen vedtatt: De fem landene som hadde atomvåpen, fikk lovlig status som atommakter, men også en forpliktelse til å nedruste, med sikte på full avvikling av alle atomvåpen.

Vi må ikke underslå at det er oppnådd avtaler om reduksjoner av strategiske atomvåpen. I 1990-årene kom START-avtalene, og i 2010 inngikk USA og Russland avtale om å kutte ytterligere en tredjedel. FN's generalsekretær omtalte den nye avtalen som en viktig milepæl i det internasjonale arbeidet med å fremme nedrustning og for å oppnå en verden fri for atomvåpen.

Dette må verdsettes, men vi er langt fra i mål. De humanitære konsekvensene og den risikoen som følger med

verdens lagre av atomvåpen, er godt belyst gjennom det humanitære initiativet.

Jeg deler det engasjementet som også representanten Huitfeldt hadde i sitt innlegg her i stad på vegne av Arbeiderpartiet, og det engasjementet som også gjennomsyrrer det representantforslaget som er lagt fram i dag. Jeg ser fram til Stortingets behandling av det, og Kristelig Folkeparti vil oppfordre utenriksministeren til å forberede en offensiv norsk holdning foran tilsynskonferansen for Ikke-spredningsavtalen i år. Norge må være en pådriver i det langsiktige arbeidet for et forbud mot atomvåpen – vi må aldri gi opp!

Liv Signe Navarsete (Sp) [10:38:32]: Eg vil òg takke utanriksministeren for ei brei og god utgreiing om utanrikspolitikken og om mange og viktige problemstillingar. Utgreiinga syner at det er brei semje på mange område, men òg ulike syn på nokre område – og eg skal kome attende til det.

Eg er samd med utanriksministeren i at sikkerheitspolitikken er ei stor utfordring, både knytt til framveksten av terror, åtak på ytringsfridom og menneskerettar og destabilisering i fleire land, som gir stor grunn til uro.

Saman med fleire medlemmer frå utanriks- og forsvars-komiteen var eg denne veka to dagar i Finnmark på øving i Joint Viking. Det er av og til bra å kome ut av Oslo og det sentrale Noreg og snakke med folk, lytte til folk og ikkje minst ta ein morgontur i Finnmark og reflektere over situasjonen som me er oppe i, i ei tid då Noreg med rette, saman med allierte, fordømer nabolandet vårt, Russland, si uholdbare åtferd i Ukraina.

Det bur mange tusen russarar i Finnmark. Det føregår mykje grensekryssande aktivitet. For kort tid sidan sa forsvarsministeren at Noreg sitt forhold til Russland aldri ville verte normalisert. Det var harde ord, men forståelege i eit tid då me står samla bak regjeringa si linje overfor Russland. Likevel håpar eg, utan å vere naiv, at me på sikt kan få ei anna haldning i Russland, og at me på sikt kan normalisere forholdet. Men eg seier «på sikt», for i dag er ikkje det mogleg. Likevel er det viktig for nordområdet, for Finnmark og den nordlege delen av landet vårt, at nabolandssamarbeidet kan halde fram, og at me byggjer på det folk-til-folk-samarbeidet som er i landsdelen.

Utanriksministeren snakka om at flyktnings situasjonen er den verste sidan den andre verdskrigen. Noreg gav eit betydeleg bidrag til å avhjelpe Syria-krisa i fjor. Det er eg svært glad for. Det var ein ekstraordinær situasjon, og Senterpartiet føreslo ein historisk auke i humanitær bistand i sitt alternative budsjett denne hausten. Flyktningshjelpen fortel òg at dei har kapasitet til å hjelpe langt fleire dersom dei får den støtta som trengst. Det er sjeldan Noreg kan gjere så mykje for så mange for så lite som når me løyver humanitær bistand til m.a. Syria, Irak, Jordan og Libanon.

Regjeringa har kome fram til at dei vil sende militært personell til Irak. Senterpartiet er skeptisk til det. Eg må spørje: Har regjeringa ein klar plan for kva ein vil oppnå med dette? Korleis vil ein oppnå det? Me veit at me har svært dårlege erfaringar med intervensjonskrigar dei siste åra. Utviklinga korkje i Libya, Irak eller Afghanistan

skulle tilseie at vestleg intervensjon alltid gir løysingar me ønskjer. Ikkje i nokon av dei landa har me lukkast i å skape stabile samfunn. Noreg er ikkje ei militær stormakt, men ei humanitær stormakt. Me kan bidra ytterlegare på det humanitære området.

Representanten Halleraker er i dag sjokkert over at Senterpartiet og Venstre står saman med SV om at Noreg skal ta føring i arbeidet med forbod mot atomvåpen. Det er nøyaktig dei same argumenta som vart brukte då forslaget om at Noreg skulle ta ei leiarrolle i arbeidet for eit internasjonalt forbod mot landminer, skulle verte ein realitet. Det vart ein realitet i 1999, med Noreg i ei førande rolle. Det er nøyaktig same argumentasjonen som vart brukt, den gongen frå Arbeidarpartiet, då Åslaug Haga, tidlegare leiar i Senterpartiet, tok opp forslag om at Noreg skulle ta føring i arbeidet for å forby klasevåpen. Det vart eit vellukka arbeid med Noreg i førarsetet. Så representanten Halleraker kan ta det med ro: Senterpartiet står 100 pst. bak NATO-medlemskapen og alliansen. Men: Noreg har ei sjølvstendig røyst i verdssamfunnet. Innanfor alliansen kan Noreg arbeide for å få til eit forbod mot atomvåpen. Representantforslaget rettar seg ikkje mot NATO spesielt, det rettar seg mot heile verdssamfunnet og mot eit område der eg trur ein på tvers av parti må vere samde om at dei humanitære konsekvensane er uopprettelege dersom desse våpna vert brukte.

Så eg håpar at me, når det forslaget skal handsamast, går bort frå den gamle argumentasjonen der ein skyver NATO framfor seg – det er med respekt å melde feil argumentasjon – og at me kan gå inn i dei drøftingane med opne sinn og finne fram til noko som kan bringe oss framover i denne viktige saka.

Trine Skei Grande (V) [10:43:52]: Jeg vil også begynne med å takke utenriksministeren for en særdeles god redegjørelse, med fokus på de viktige og store tingene, slik jeg ser det. Men jeg har lyst til å bringe inn noen nyanser, og debatten har gjort at jeg også har lyst til å løfte inn noen nye tema.

Utenriksministeren sa at «utenrikspolitikkens fremste mål er å sikre og fremme norske interesser – våre verdier, vår sikkerhet og vår velferd». Det er jeg enig i, men det må jo også være utenrikspolitikkens mål at vi skal være med på å utvikle verden til et bedre sted å være for alle mennesker som bor på vår felles planet, bygd på våre verdier og vårt utgangspunkt, fordi vi tror at våre verdier er med og utvikler samfunnet – til gode samfunn å bo i for folk.

Utenriksministeren har helt rett når han påpeker hvordan den ekstreme fattigdommen er blitt redusert, og hvordan mange indikatorer går i riktig retning i utviklinga av verden fra ca. 1970, da noen av oss som jobber her i salen nå, ble født. Men jeg savner noe. Det som jeg kanskje har størst behov for å påpeke, er kvinne- og likestillingsperspektivet, som ikke var så framtrødende i utenriksministerens redegjørelse. Jeg har lyst til å nevne et eksempel. I NRK på onsdag meldte man om lovendringer i Iran som skal gjøre kvinner mer rettsløse. De fratras retten til å bruke prevensjon, man lager en standard med to koner som hovedregel, pluss at en mann kan ha så mange midlertidige

koner han vil, ifølge lovverket. Kvinner får redusert tilgang på arbeid. I dag arbeider bare 17 pst. av kvinnene, sjøl om et flertall av studentene ved universitetene er kvinner. Jenter ned til niårsalderen kan straffes for å bevege seg ute uten å følge en kleskode. Dette skjer i et land der vold i nære relasjoner er sterkt utbredt. Det å løfte våre verdier, som likestilling mellom kjønnene, krever en kontinuerlig innsats. Det krever også en innsats internasjonalt, og vi må løfte de problemstillingene.

Det jeg derimot er særdeles glad for, og særdeles tilfreds med, i utenriksministerens redegjørelse, er det han sier om økonomisk utvikling, fattigdomsbekjempelse, satsing på kunnskap og innovasjon og spesielt det grønne skiftet. Det grønne skiftet innenfor økonomisk vekst er helt fundamentalt for den bærekraftige utviklinga. Sammen med Venstre har denne regjeringa satt det grønne skiftet på dagsordenen nasjonalt, og vi kan også gjøre det internasjonalt. Jeg er veldig glad for at samarbeidspartiene er enige om at vi nå skal føre en ambisiøs klimapolitikk, og Venstre har tro på at en dialog med EU gjør at vi kan tilrå EUs overordnede mål om 40 pst. kutt, og at det vil bidra til at klimainnsatsen får et styrket løft.

Så til sikkerhetspolitikken. Det var en sterk dose Høyre hadde behov for å komme med her i dag. Jeg må si at alt det utenriksministeren sa i redegjørelsen om sikkerhetspolitikk, kan jeg som liberaler slutte meg til. Men jeg har lyst til å dvele litt ved hva det egentlig er som truer oss i dag. Det som truer oss i dag, er jo helt andre ting enn det vi vanligvis forbinder med det som Forsvaret skal hjelpe oss med. Det som truer oss i dag, er at vi av og til opptrer med doble standarder, at vi ikke skjønner at Guantánamo kanskje er et av de største «reklamebyråene» for dem som ønsker å rekruttere islamister, at de doble standardene vi opptrer med i Vesten, er med og legger grunnlaget for rekrutteringa til de verste truslene som vårt samfunn i dag står overfor. Derfor er det viktig å ha en argumentasjon som henger sammen både innenfra og utenfra.

Derfor er det rart å høre representanten Halleraker først argumentere mot at vi skal kjempe mot atomvåpen som våpen brukt i krig, for så å harselere over Putin, som bruker den samme argumentasjonen for å plassere ut de samme atomvåpnene. Jeg mener det er vår jobb internasjonalt å sørge for at de våpnene som ikke skal være våpen som brukes i krig på grunn av de humanitære følgene, ikke skal brukes, og da må vi kjempe for at det faktisk skjer.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:49:13]: Eg vil også takke utanriksministeren for ei god utgreiing. Ein god del ting er vi ueinige om, men det er mange viktige ting vi er einige om i Noreg, som satsinga på utdanning i bistanden, som den klare fordøminga av Russland. Eg vil også seie at eg deler utgangspunktet hans, at 2014 var eit ekstremår i internasjonal politikk, men at mykje av det ekstreme fort kan fortsetje dersom vi ikkje handterer det riktig.

Etter eit og eit halvt år med ny regjering vil eg bruke dette innlegget mitt i tilknytning til utgreiinga til å seie litt om kva eg synest er manglane. Den første mangelen er eigentleg ikkje ein mangel i regjeringa, men ein mangel, eller eit problem, i norsk utanrikspolitisk debatt, det eg vil

kalle «einighetssjuken» – den førestillinga om at dersom alle meiner det same, står vi sterkare. Men det gjeld i utanrikspolitikken som på alle andre felt: Der det vert tenkt likt, vert det tenkt for lite. Det er ein styrke å ha ulike syn, ha meiningsbryting, for det er det som vil få fram gode løysingar, så lenge vi har evne til, når det er alvor, å stå saman utetter. Difor treng vi meir – og ikkje mindre – debatt om norsk utanrikspolitikk.

Eg synest eg ser ei veldig klar dreieing frå regjeringa si side mot å leggje ytterlegare vekt på eigeninteresse i utanrikspolitikken framfor verdas kollektive, felles interesser. Dei økonomiske og sikkerhetspolitiske eigeninteressene dominerer utgreiinga, og ein må til side 9 før fattigdom og klima kjem inn som viktige tema. Når ein kjem til utvikling, kan vi lese ganske tidleg følgjande:

«Å motvirke og forebygge konflikt i disse regionene er norsk interessepolitikk. En vellykket utviklingsinnsats gir grobunn for en raskt voksende globalisert middelklasse som etterspør norske varer og tjenester.»

Det er vanskeleg å vere ein internasjonal leiar dersom ein for tydeleg set seg sjølv først. I mange av dei konfliktane der vi seier det riktige, er det det vi gjer ved sida av, som vil avgjere.

Denne veka er det den tiande veka på rad det er demonstrasjonar over heile verda til støtte for den saudiarabiske bloggaren Raif Badawi, som har vorte piska i Saudi Arabia. Sjølv sagt protesterer vi og dei fleste andre mot det. Men tek vi konsekvensen av det i andre delar av politikken vår? Det er testen på om vi set eigeninteressene først eller omsynet til dei som treng det mest, først.

Eg synest også eg ser ei regjering med manglande vilje til å vere leiar også når det er vanskeleg, ikkje berre når det er lett – manglande vilje til å vere den som går føre, den som tek ein støyt for viktige framsteg verda treng. I klimapolitikken manglar den leiaren når det gjeld å bruke oljefondet internasjonalt. Den leiaren manglar i dugnaden for å ta imot fleire flyktningar frå Syria og handtere flyktningkrisa i Middelhavet. Og no ser vi kanskje også tendensen til at den leiaren manglar i atomvåpenpolitikken. Eg har vore i Hiroshima, eg har møtt fleire av dei som overlevde. Ingen menneske med innsikt i det som skjedde, vil forsvare dei ekstreme konsekvensane som atombombesleppa over Hiroshima og Nagasaki fekk, som representanten Ropstad var inne på. Det er det absolutt mest inhumane våpenet i verda, og medan dei andre masseøydeleggingsvåpna er forbodne, er ikkje atomvåpenet det.

Det er altså gjort framsteg tidlegare, men vi har no to tiår med stillstand bak oss, men vi har også det mest lovande internasjonale initiativet for forbod mot atomvåpen, for å avgrense dei og for å kaste lys over dei humanitære konsekvensane. Atomvåpen gjer oss ikkje tryggare – ikkje Noreg, ikkje Europa, ikkje Russland. Det gjer oss meir usikre å ha atomvåpen. Risikoen for spreieing er større enn før. Fleire land har dei, og risikoen for ein feil i handteringa er større enn før. Difor er det så brei støtte i Det norske storting og elles for å arbeide for eit forbod.

Eg trur regjeringa gjer ein stor feil, og eg trur Høyre og Framstegspartiet, ikkje minst her i salen, gjer ein stor feil når dei brukar uttrykk som «forferdelse», og når dei går til

frontalangrep på eit breitt ønske om forbod. Eg har merka meg det som Røde Kors tvitra frå kontoen sin i dag:

«Første mulighet på 70 år til forbud mot atomvåpen, regjeringen velger å ødelegge istedetfor å bruke.»
Det var Røde Kors sine ord.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Utenriksminister Børge Brende [10:54:50]: Først vil jeg takke for mange gode innspill og for en god debatt om viktige temaer, så langt.

Jeg har lyst til å starte med at lysene er slukket i Syria. Åtte av ti lys har gått i Syria siden konflikten startet for fire år siden, viser en ny rapport basert på satellittbilder av det krigsherjede landet. For fire år siden var Syria et mellominntektsland. I dag er det en humanitær katastrofe. Det viser viktigheten av å unngå krig og konflikt, og av forebyggende arbeid. I den sammenheng er utviklingspolitikk, det å skape grunnlaget for utvikling, mot ekstremisme og terrorisme, helt avgjørende.

I redegjørelsen valgte jeg å slå fast at disse problemene har rykket oss nærmere. Vi har sett terroranslag i København og i Paris. Når det er problemer i Midtøsten, i Maghreb, i Sahel og på Afrikas Horn, angår det oss også. Så det har en interessepolitisk dimensjon, men først og fremst stiller vi opp for andre mennesker i nød på grunn av det humanitære imperativ. Det er en selvfølge at Norge skal bidra, og vi skal bidra mer. Derfor har vi også økt de humanitære bevilgningene kraftig de siste årene, og det er noe vi vil fortsette å gjøre fremover, fordi det er nødvendig også i Syria. Vi ser at det er mer nødvendig enn noen gang å finne en politisk løsning på krisen i Syria.

Representanten Navarsete tok opp spørsmålet om vi har en klar plan nå i Irak. Jeg er den første til å si og innrømme at det vi opplever nå i Syria og i Irak med denne brutale terror- og ekstremistorganisasjonen ISILs fremgang, er en utfordring som vi faktisk ikke var kjent med for et år siden. Det som vi har sett etter tiår med fremgang, er at denne utviklingen ikke er lineær. Vi kan ikke ta for gitt at de gode resultatene vi har oppnådd, vil vedvare. Derfor må vi kjempe for det vi har oppnådd, vi må stå opp for de verdiene vi tror på, vi må stå opp for prinsippene, vi må stå opp for menneskerettigheter. I tillegg må vi prøve å gjøre det vi kan – i en veldig kompleks situasjon som har oppstått i Irak – for å hindre videre fremgang for ISIL og den type grupper. Det å bygge kapasitet hos den irakiske hæren og hos peshmergaen, som er den militære delen av forsvaret til kurderne i nord, mener jeg er et riktig skritt. Men det må følges opp av politiske skritt, det må følges opp av statsminister al-Abadi, slik at det blir en reelt inkluderende regjering, så en ikke isolerer 20 pst. av Iraks befolkning, som er sunnier.

Det har også kommet opp spørsmål fra representanten Skei Grande om satsing på likestilling. Jeg kan slutte meg til poengene til representanten, og Skei Grande kan stole på at regjeringen arbeider på bred front med å fremme likestilling. Ikke minst er den historiske satsingen vi nå legger opp til innenfor utdanning, spesielt rettet mot jenter

og marginaliserte grupper i krig og konflikt, et enormt løft for kvinner og jenter. Men i stortingsmeldingen om menneskerettigheter, som representanten er saksordfører for, har vi også forpliktet oss til å styrke arbeidet for å sikre kvinners reproduktive rettigheter, at de settes ut i livet, og få internasjonal aksept for seksuelle rettigheter. Kvinners rettigheter er under press globalt, og vi ser tilbakeslag som vi ikke hadde sett for oss for et tiår siden. Det ser vi også knyttet til andre minoriteter, om det er kristne i Mosul, eller om det er andre religiøse minoriteter som er under press rundt omkring i verden. Dette er en viktig del av regjeringens menneskerettighetsarbeid.

Så vil jeg også understreke at dette med nedrustning er vesentlig. Vi står overfor en viktig ikke-spredningskonferanse i New York om en drøy måned. Vi deler alle visjonen om en atomvåpenfri verden. Det humanitære initiativet som ble tatt, ikke minst i Oslo, skal bringes inn i konferansen innenfor rammene av den konferansen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [11:00:15]: Fra Arbeiderpartiets side vil vi være varsomme med å forrykke balansen mellom regjering og storting i utenrikspolitiske spørsmål.

Imidlertid sa jo utenriksministeren til meg i Politisk kvarter før jul at han ville ta hensyn til det stortingsflertallet som avtegnert seg når det gjaldt å ha en mer offensiv holdning i arbeidet mot atomvåpen. Det var en litt annen tilnærming vi hørte fra statssekretæren og fra nestleder i utenriks- og forsvarskomiteen på NRK i morges, da det klart ble argumentert mot dette arbeidet. Så mitt spørsmål er: Hvordan vil utenriksministeren følge opp dette arbeidet? Det er helt åpenbart at det fra Stortingets side er et stort flertall for et internasjonalt forbud mot atomvåpen.

Utenriksminister Børge Brende [11:01:07]: Som jeg sa i innlegget mitt, deler vi alle visjonen om en atomvåpenfri verden. Atomvåpen representerer en stor risiko og kan ikke skjelve mellom sivile og militære.

Det vil være en vesentlig konferanse i New York om en måneds tid – om Ikke-spredningsavtalen. I forbindelse med Ikke-spredningsavtalen har Norge fullt trykk på arbeidet med å få til ytterligere nedrustning blant dem som har atomvåpen. Og ikke minst er det vesentlig at atomvåpen ikke spres, at ikke-statlige aktører ikke får tilgang på atomvåpen, og at det ikke er flere land som får atomvåpen.

På konferansen om Ikke-spredningsavtalen vil vi selvsagt følge opp det humanitære initiativet – som ble startet i Oslo – visjonen om en atomvåpenfri verden. Utfordringen er at det i dag ikke er politisk grunnlag for – verken i Europa eller globalt – et forbud, men visjonen om atomvåpenfrihet vil være basis for det arbeidet som vi driver inn i denne konferansen.

Anniken Huitfeldt (A) [11:02:24]: Norge er et NATO-land. Det gir oss en noe annen rolle i utenrikspolitikken enn f.eks. Østerrike. To andre land som også har signalisert interesse for dette arbeidet, er Island og Danmark.

Vil utenriksministeren vurdere å skape et politisk grunnlag for et internasjonalt forbud mot atomvåpen, eventuelt i samarbeid med Island og Danmark?

Utenriksminister Børge Brende [11:02:51]: Vi har nå – foran NPT-konferansen – hatt dialog med Danmark for å finne ut hvor de har sine prioriteringer. Min forståelse er at de vektlegger nedrustning, et område der vi ikke har sett fremskritt etter 2010. Obama har tilbudt en tredjedels reduksjon av USAs kjernevåpenarsenal. Vi har heller ikke sett spesielle fremskritt når det gjelder dette med ikke-spredning, så det må vi jobbe med.

Som også Arbeiderpartiets tidligere leder og NATOs nåværende generalsekretær har slått fast: Atomvåpen forblir en del av NATOs strategi så lenge det finnes atomvåpen. I dag ser vi at det er grunnlag for å fortsette arbeidet med det humanitære initiativet, at målet og visjonen er: ingen atomvåpen. Men det politiske grunnlaget for et forbud finnes ikke i dag i de diskusjonene som nå pågår.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [11:04:09]: Som sagt vil jeg takke utenriksministeren for en god redegjørelse og for et godt innlegg i dag. Det er en uoversiktlig situasjon en ser, og det er en krevende situasjon vi står i. Debatten i dag preges av det – og for så vidt også debatten om atomvåpen, som vi ser fram til at komiteen skal ha i forbindelse med behandling av representantforslaget.

Det er et viktig felt som utenriksministeren har ansvar for, og som jeg er glad for at han brukte tid på i sin redegjørelse. Det er utviklingspolitikk. Der skjer det en del spennende endringer, og Kristelig Folkeparti har vært opptatt av at det skal skje en del ting: en tydeligere konsentrasjon om tema og om land, f.eks. å prioritere utdanning høyere og prioritere helse, næringsutvikling osv. – og også rette mer av bistanden mot de fattigste landene.

Det hadde vært spennende å få utenriksministeren til Stortinget med en egen utviklingspolitisk redegjørelse for å få full fokusering på helheten i bistanden. Er det noe utenriksministeren kunne tenke seg å komme med?

Utenriksminister Børge Brende [11:05:13]: Først vil jeg takke for kommentarer knyttet til både redegjørelsen og fokuseringen som var i redegjørelsen rundt utviklingspolitikk. Av de fem hovedlinjene i regjeringens politikk utgjør utviklingspolitikk én og klima en annen, og de to tingene henger veldig nært sammen.

Jeg mener og håper at jeg i den redegjørelsen jeg har holdt for Stortinget, tegnet et større bilde når det gjelder de utviklingspolitiske utfordringene vi står overfor. Noen mente at jeg brukte for mye tid på utviklingspolitikk og var for mye utviklingsminister. Jeg mener vi nå har sett enda tydeligere at utviklingspolitikken er viktig for å skape utvikling i utviklingsland, men det er også viktig i en bredere global sammenheng.

I forrige periode var det ingen utviklingspolitisk redegjørelse fra utviklingsministeren. Jeg har så langt prioritert å prøve å integrere den i den utenrikspolitiske redegjørelsen, for jeg synes det henger så nært sammen.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:06:30]: I innlegget til representanten Halleraker i dagens debatt, og frå statssekretær i Utanriksdepartementet sine uttalar i dagens Politisk kvarter, vart det skapt eit bilde av at representantforslaget om forbod mot atomvåpen ikkje kan la seg foreine med eit offensivt syn på NATO-medlemskap, og nærast er eit åtak på NATO. Deler utanriksministeren dette synet?

Utenriksminister Børge Brende [11:07:04]: La meg først komme med en kort refleksjon. Vi står i en situasjon hvor Russland i går varslet at de vil utplassere, eller i alle fall har en rett til å utplassere, kjernevåpen på Krim. Vi ser at det er fare for at nye stater erverver seg atomvåpen. Ikke-spredningsarbeid er helt vesentlig, og det er vesentlig å få dem som har atomvåpen, til å ruste ned.

Hvis man setter spørsmålet om forbud mot atomvåpen på spissen, og atomvåpen er en del av NATOs strategi, vedtatt i 2012, som en forpliktende politisk erklæring – de erklæringene er forpliktende – er det ikke i overensstemmelse med våre NATO-forpliktelser. Jeg tror ikke vi kommer dit, for vi deler visjonen om en atomvåpenfri verden. Men vi må være veldig varsomme i det vanskelige sikkerhetspolitiske landskapet vi har nå, med å skape tvil om Norges holdning når det gjelder NATOs strategi.

Trine Skei Grande (V) [11:08:33]: Jeg må først kommentere at det vel er litt forskjell på å sette ting på spissen og å sette ting på dagsordenen. Det er et ganske stort politisk handlingsrom imellom der. Men jeg har lyst til å spørre om noe. Jeg må innrømme at det var veldig mye mer jeg skulle ha hatt med, men jeg hadde fem minutter. Det var sikkert noe mer utenriksministeren skulle hatt med også, hvis han hadde hatt muligheten. Og en av de tingene som ikke er nevnt så mye, men som var det store på dagsordenen her i mange år, er Afghanistan. Jeg vil egentlig bare gi utenriksministeren en utfordring tilbake når det gjelder noe som han nesten ikke har nevnt, men som har vært en stor del av norsk utenrikspolitikk og en stor del av debatten i dette rommet i ti år. Jeg vil gi ham muligheten til å si noe om Afghanistan og Afghanistans rolle i norsk utenrikspolitikk, og at vi ikke skal glemme den innsatsen vi har gjort, de ofrene vi har gjort, for å bringe sikkerhet til det landet.

Utenriksminister Børge Brende [11:09:35]: Jeg kjenner meg godt igjen i den følelsen som representanten Skei Grande har, at fem minutter ikke er lang tid, og at det er veldig mye man har på hjertet og skulle ønske at man hadde fått sagt.

I november tok jeg initiativ til en internasjonal konferanse om kvinners situasjon i Afghanistan, hvor vi også fikk førstedamen i Afghanistan, fru Ghani, til å komme til Norge og redegjøre for kvinners situasjon. Det er helt avgjørende nå at vi ikke ser tilbakeslag i Afghanistan når det gjelder jenters rett til skolegang og kvinners rettigheter. Dette er en topprioritering for regjeringen i det videre arbeidet. Men så må man også finne politiske løsninger i Afghanistan. Man kan ikke fortsette med borgerkrigsliknende tilstander. Hvordan skal man greie å balansere dette? For å balansere dette trenger man iallfall videreutvikling,

for det er et av verdens fattigste land, og Norge er forpliktet til å stille opp for Afghanistan når det gjelder utvikling fremover.

Vi hadde også en egen redegjørelse i juni i fjor om Afghanistan, og vi har fått dette utredningsutvalget, denne kommisjonen, som nå ser på innsatsen.

Bård Vegar Solhjell (SV) [11:10:55]: Det som skiller ein leiar frå ein som følgjer etter, er at leiaren skapar eit grunnlag, mens han som diltar etter, ventar til nokon andre har skapt grunnlaget. Noreg var ein leiar i å drive fram landminekonvensjonen og konvensjonen om klasevåpen, då det ikkje var eit grunnlag, men vart skapt eit grunnlag. Dette er i dag to normgjevande avtalar som langt ifrå alle land har slutta seg til, men som likevel verkar og kraftig har redusert bruken av dei våpena. Det humanitære initiativet har, som utanriksministeren heilt riktig sa, vore viktig. Det har bringa nytt liv etter to tiår utan vesentleg framgang når det gjeld nedrustingsarbeid – tvert imot, for både USA og Russland fornyar sine atomvåpenarsenal.

Det vil vere viktig om eitt eller fleire NATO-land går føre ved å arbeide for det. Det er sånn at om ein skal ha ein visjon, må ein også gjere noko med visjonen, elles vert det berre ord. Mitt spørsmål er: Korleis vil utanriksministeren sørje for at vi er ein leiar i arbeidet for at visjonen om ei atomvåpenfri verd vert verkeleg?

Utenriksminister Børge Brende [11:12:07]: Først må jeg tillate meg å si at vi har en situasjon hvor vi opplever at Syria er i ferd med å gå av skaffet, vi har svære humanitære kriser, Russland varsler at de kanskje skal utplassere kjernevåpen på Krim, og så får vi nå en særnorsk debatt om noe som det ikke er politisk grunnlag for, verken i NATO eller ved tilsynskonferansen, om et forbud. Jeg sier at jeg deler den sterke visjonen om en atomvåpenfri verden. Representanten kan stole på at regjeringen vil stå på for nedrustning, for at de som har atomvåpen, skal redusere antallet atomvåpen. Representanten kan stole på at regjeringen er kompromissløs i kampen for at atomvåpen ikke skal komme ikke-statlige aktører i hende. ISIL eller andre ekstremister må ikke få tak i masseødeleggelsesvåpen, og andre stater må ikke få det. Samtidig skal vi følge opp det viktige humanitære initiativet om visjonen for en atomvåpenfri verden. Men det er fortsatt en del av NATOs strategi at NATO skal ha atomvåpen så lenge det finnes atomvåpen. Derfor er det å vedta et forbud ikke i overensstemmelse med NATOs politikk.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Marit Nybakk (A) [11:13:40]: Jeg vil først takke utenriksministeren for en god redegjørelse. Noe av det som jeg syntes var mest interessant og kanskje foroverlent i utenriksministerens redegjørelse, var den informasjonen han ga om at Norge jobber aktivt for en plass i FN's sikkerhetsråd i 2021–2022. Det er nøyaktig 20 år etter at Norge sist satt i Sikkerhetsrådet.

Hvis jeg skulle karakterisere Norges program og arbeid i Sikkerhetsrådet i perioden 2000–2001, må det være at det

var lavmælt, men svært resultatorientert. Hva hadde vi ansvar for? Jo, vi hadde bl.a. ansvar for grensetvisten mellom Etiopia og Eritrea, vi hadde ansvar for å jobbe med konflikter på Afrikas Horn og afrikansk regional integrering.

Jeg registrerer at utenriksministeren omtaler arbeidet for en plass i Sikkerhetsrådet som «ledd i en langsiktig politikk for å ivareta våre strategiske interesser i FN», også når det gjelder arbeidet «for mer effektive multilaterale institusjoner». Jeg velger imidlertid også å se arbeidet med å få sete i Sikkerhetsrådet i sammenheng med den avtalen Norge nå har inngått med African Union.

Utenrikskomiteen har vært i Etiopia. Det vi mener vi fikk bekreftet, er i stor grad at African Union i økende grad vil spille en nøkkelrolle i utviklingen av sitt eget kontinent. Ikke alle er klar over det i vår del av verden. Får vi en plass i Sikkerhetsrådet, vil Afrikas Horn fortsatt være et område Norge med sin erfaring og sine kontakter kan spille en viktig rolle i. Flyktningssituasjonen i området representerer alene en enorm utfordring for både FN og African Union.

Med all respekt for oss selv, African Union er også trolig den aktøren som kommer til å spille den viktigste rollen for å løse den forferdelige situasjonen i Sør-Sudan, der Norge får både ris og ros. Jeg tror at vi også skal ta den kritikken inn over oss. African Union vil også i økende grad spille en rolle i krisehåndtering og med militært nærvær for bl.a. å stoppe Boko Haram, som sprer seg utover Nigerias grenser.

La meg forflytte meg lenger nordover. Det er naturlig at Russlands brudd på folkeretten preger den sikkerhetspolitiske debatten i Europa, folk blir urolige. Dette er vi alle enige om, og vi fordømmer bruddet på folkeretten, men Norge har et ansvar utover dette. Nordområdene er – bør i hvert fall være – Norges mest strategiske utenrikspolitiske område. Vi er avhengig av – alle landene – at alle landene i nord samarbeider om de utfordringene vi har i Arktis, klimaspørsmål, miljøspørsmål og Nordøstpassasjen som eksempler, og også de uoverskuelige konsekvensene av økt turisme på Grønland, på Svalbard og i Alaska. Her må vi ha Russland med, vi må ha alle de arktiske landene med i arbeidet. Folk-til-folk-samarbeidet mellom Nord-Norge og Nordvest-Russland og samvirket om forvaltning av fiskeriressurser og kystvaktjeneste er andre eksempler. Vi bør kanskje tenke gjennom hvordan vi utad omtaler vårt framtidige forhold til Russland. Russland er en stor nabo som vi må samarbeide med. Da er det også viktig å opprettholde dialogen.

Til slutt: NATO er selve hjørnesteinen for vår forsvars- og sikkerhetspolitikk. Det har vi også fått høre for i dag. Jeg skal ikke gjenta hva Anniken Huitfeldt eller andre har sagt, men fokusere på noe annet. I den nåværende situasjonen vil jeg også framheve det økende nordiske forsvarspolitiske samarbeidet, også samarbeidet i den såkalte Northern Group som bl.a. inkluderer – så vidt jeg vet – Storbritannia, Polen, Nederland osv., og ikke minst samarbeidet med de baltiske landene, et samarbeid som selvsagt foregår med respekt for og med basis i vår sikkerhetspolitiske forankring i NATO.

Kan jeg få legge til at det der i tillegg kan være behov for at vi øker samarbeidet om samfunnssikkerhet, med det

trusselbildet vi har i Europa i dag med bl.a. IS ved NATOs sørflanke.

Sylvi Graham (H) [11:18:57]: Kongeriket Norge har godt av å diskutere utenrikspolitikk, ikke minst i den krevende internasjonale situasjonen vi er i. Aller først vil jeg gjerne si så utenriksministeren hører det – for det er av sine egne man skal ha det – at utenriksministeren leverte en sterk redegjørelse til Stortinget som invitasjon til denne debatten sist uke. Den var bred og spisset på én gang, og i tillegg er det jo ikke mange ukene til vi også skal debattere våre relasjoner til EU, som bl.a. er vår viktigste handelspartner.

Jeg vil i mitt innlegg særlig kommentere det som utenriksministeren kalte «den fjerde hovedlinjen» i norsk utenrikspolitikk: humanitær innsats, utdanning, helse, jobbskaping og arbeid for å forebygge konflikt og bidra til fred og forsoning i utsatte områder.

Rammebetingelsene for humanitært arbeid og beskyttelse av menneskerettighetene har blitt vanskeligere de siste årene. Desto viktigere er det at vi har fokus på nettopp dette som representerer de viktigste av våre verdier for utenrikspolitikken. Vi kan ikke lukke øynene, for Norge er – og skal være – en pådriver for at humanitærretten respekteres. Vi må også adressere at situasjonen for humanitære hjelpearbeidere og menneskerettighetsforkjempere er svært vanskelig ved at de også utsettes for direkte angrep.

Situasjonen i Syria blir bare verre. Bare i Syria har det internasjonale Røde Kors mistet 47 frivillige siden konflikten startet, og dette kan vi ikke godta! Kjernen i humanitær innsats er jo å redde enkeltmenneskers liv, lindre nød, fremme og beskytte menneskerettighetene, men viktigst er allikevel at hjelpen til det syriske folk ikke når fram og ikke er tilstrekkelig. 16 millioner av Syrias befolkning på 22 millioner er nå avhengig av humanitær innsats – og den må økes.

De humanitære krisene vi ser utspiller seg på flere kontinenter, går hånd i hånd med globale sikkerhetsutfordringer. De gror godt, begge to, i sårbare stater som ikke evner å bekjempe dem. I krigs- og konfliktområder er det sivilbefolkningen og de mest sårbare gruppene i den som blir hardest rammet: barn, eldre, funksjonshemmede, fattige og etniske minoriteter. For eksempel fikk vi for et par uker siden rapporten om at minst 89 unge gutter er blitt kidnappet mens de gikk på skole i Sør-Sudan. FNs barnefond, UNICEF, frykter at det tallet kan være mye høyere, og rapporterer at noen av guttene bare var 12–13 år gamle. Barn skal være trygge når de går på skolen. Men deres stater greier ikke å beskytte sine barn. Tusener av sivile er blitt jaget på flukt i områdene der skoleguttene ble tatt, og til sammen er nærmere to millioner sørsudanere – derav 750 000 barn – blitt fordrevet siden 2013. 400 000 barn har mistet mulighet til å gå på skolen, og ifølge UNICEF brukes 12 000 barn nå som barnesoldater. Nærmere 6,5 millioner sørsudanere er rammet av en humanitær krise på grunn av denne væpnede, politiske maktkampen.

Det triste er at jeg kunne brukt en rekke andre eksempler enn Sør-Sudan. Verden har i dag mange slike kriseområder. En langsiktig og helhetlig tilnærming i utvik-

lingspolitikken for å stabilisere – fra bunnen – er en god tilnærming, som utenriksministeren skisserte i denne situasjonen, og da i tillegg til vårt stadig vaksomme humanitære engasjement og bidrag. For vi må styrke samspillet mellom humanitær og langsiktig utviklingsinnsats – f.eks. Sør-Sudan, ett av regjeringens fokusland i bistandspolitikken. Her skal Norge ha et bredt, langsiktig og fattigdomsrettet engasjement og inngå partnerskap som sikrer tett oppfølging. Vi skal også satse særlig på utdanning, ikke minst for jenter. Jeg synes det er flott at både statsministeren og utenriksministeren nå har tatt på seg en global ledertrøye for å sikre at flere barn får en utdanning – når 58 millioner barn ikke får gå på skole.

For at vi på sikt skal lykkes i kampen mot voldelig ekstremisme og få stater som evner å ta vare på sine borgere – også skolebarna – er det avgjørende å gå opp de sporene som stabiliserer og motvirker grobunnen for slike konflikter og voldelig ekstremisme, og da blir utdanning en nøkkelfaktor. Stater må sikres langsiktige og stabile fundamenter, fundamenter som utdannede unge mennesker med god helse kan utgjøre.

La meg runde av med å minne om at årets bistandsbudsjett i Norge er det største noensinne. Det viktigste er likevel hva vi får ut av bistandsmilliardene. Omleggingen av bistandspolitikken med landkonsentrasjon er bra. Det gjør bistanden mer effektiv, og det er enklere å måle resultater. Men det er viktig å understreke at vi må ha humanitær handlekraft i kriser, og her må vi kunne være fleksible, og vi må heller ikke glemme hvor viktig langsiktig bistand er for å hindre at kriser oppstår. I en situasjon med flere akutte kriser i verden kan dette ikke understrekes nok.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:24:25]: Da vil også jeg få lov til å takke utenriksministeren for redegjørelsen, som jeg ikke var til stede ved, for da var jeg i Riga, men jeg har lest den med interesse.

Verden er blitt et langt mer komplekst sted. Vante akser og allianser utfordres, nye stormakter vokser frem, militære konflikter har kommet nærmere, ytringer besvares med terror, og islamsk fundamentalisme vokser. Med dette som bakteppe bør ikke Norges fremste utenrikspolitiske mål kun være at politikken skal ligge fast, men den bør være at vi møter nye utfordringer offensivt og med ny kunnskap. På den måten er jeg enig med representanten Solhjell, som snakker om at man bør faktisk ha pluralisme også i utenriksdebatten. Pluralisme i politikken generelt er veldig viktig. Nå er det vel ikke slik at det mangler på ytringer i det åpne rom fra representanten Solhjell eller partiet SV, og at de mangler forståelse for det. Det er kanskje akkurat i dette spørsmålet SV ikke har noen særlig innflytelse.

Vi må vite hvem som er våre venner, og vi må stå lojalt ved dem når det stormer. Våre venner tror på ytringsfrihet, likestilling, likeverd, religiøs frihet, pluralisme, demokrati og sekulære rettsregler. De som ikke tilslutter seg slike frihetsverdier, er ikke våre venner. Vår utenrikspolitikk må reflektere dette. Det betyr imidlertid ikke at vi ikke skal ha kontakt, diskutere eller ha dialog med land som ikke har alle disse frihetene som sin base. Hvis vi ikke har det, blir det veldig få land igjen å snakke med. En kan

kanskje si det er en håndfull land som respekterer akkurat dette.

Utenriksministeren understreket i sin redegjørelse at utenrikspolitikkenes fremste mål er å sikre norske interesser – våre verdier, vår sikkerhet og vår velferd, og videre at vi må prioritere å konsentrere oss om de sentrale oppgavene. Det er kloke ord som jeg slutter meg fullt og helt til – i motsetning til enkelte andre her i salen som har en skepsis overfor dette, og som mener at Norges utenrikspolitiske mål bør være fred på jorden og andre forhold som er globale.

Jeg vil minne om at vi er et relativt lite land med 5 millioner mennesker i en verden med 7 milliarder mennesker nå, og uansett hva vi gjør, har det liten betydning for hvordan verden utvikler seg, selv om jeg vet at mange i denne salen mener det motsatte og gjerne vil fremme Norges interesser på en måte som skulle tilsi at de er globale interesser, sammenstille det og likestille det. Jeg er glad for at utenriksministeren spesifiserer hva som er Norges interesser. Utfordringen blir å finne frem til verktøy og arbeidsprosesser som sikrer nettopp dette. Skal man prioritere noe opp, må en være like tydelig på hva man vil nedprioritere. Er man ikke det, prioriterer man i realiteten ingen ting. Dersom man hele tiden fokuserer på de målene for utenrikspolitikken som utenriksministeren selv understreket bør ligge til grunn, bør vi naturligvis se kritisk på alle aktiviteter vi engasjerer oss i. Spørsmålet en alltid må stille, er hvorvidt en aktivitet eller et engasjement er en sentral oppgave som fremmer Norges interesser, eller om det finnes andre land som har sine nasjonale interesser sterkere knyttet opp mot ulike aktiviteter og prosesser, og at disse landene dermed mer naturlig skal engasjere seg i dette.

Regjeringen ønsker å gjøre norske næringslivsinteresser til en prioritert oppgave. Det er bra og i tråd med det andre land aktivt bruker sine utenriksstasjoner til. Norsk industri vil i fremtiden møte stadig sterkere konkurranse gjennom global handel, og det er derfor viktig at norske bedrifter fokuserer utover landets grenser. Man kan velge å mislike internasjonal konkurranse, og man kan ønske at ting var annerledes, man kan mene at det er urettferdig, og man kan nekte å ta realitetene innover seg. Det er en strategi som vil gjøre alle til tapere på sikt. Vekst og velferd sikres best gjennom aktiv internasjonal handel. Nettopp derfor bør vi legge til rette for dette også i vår utenrikspolitikk. Jeg slutter meg derfor til utenriksministerens formulering om at

«Utenrikstjenesten skal være en relevant dialogpartner for næringslivet og for våre fremste kunnskapsmiljøer. Norge skal profileres som attraktivt for kloke hoder, talenter og investeringer.»

La meg avslutningsvis nevne dette representantforslaget som ble fremmet av Solhjell i salen i dag, om at vi skal arbeide for forbud mot atomvåpen. La det være helt klart: Det er bred støtte i stortingsalen for fred. Jeg tror faktisk det er helt enstemmig. Vi er for verdensfred, det kan vi slå fast. Vi er ikke glad i atomvåpen – vi er faktisk mot atomvåpen. Ingen vil at de skal brukes, ingen vil at de skal lages, og ingen vil at noen skal ha dem. Men de finnes. Hvis det er slik at vi skal arbeide mot dette, er muligens en måte å

få det til på at noen demokratiske stater vil la seg overtale til å redusere antallet, mens de som da ikke er demokratiske stater – jeg minner om at det er ni stater som har disse våpnene – ikke vil gå med på dette. Så er det en verifiseringsprosess osv., og så skal man prøve å få til dette. Er det bedre å arbeide for noe når det er et helt urealistisk mål å få det til? Jeg mener ikke det. Jeg lever faktisk tryggere med å vite at våre venner har atomvåpen.

Ingalill Olsen (A) [11:29:53]: Takk til utenriksministeren for en redegjørelse på det viktige utenrikspolitiske feltet.

Europa er i en situasjon vi knapt kunne forestilt oss for noen år siden. Russland krenker folkeretten ved ikke å akseptere vedtatte landegrenser og drive regulær krigføring i sitt naboland Ukraina. Landet destabiliseres av Russland. Det er en situasjon vi nesten ikke kunne forestilt oss for kort tid siden. Og utenriksministeren sa jo at den forrige redegjørelsen var helt annerledes, fordi verden var helt annerledes.

Folk lider på begge sider av konflikten i Ukraina. Det er sjokkerende og nesten uvirkelig for oss som befinner oss i det fredelige Norge. Hos oss er situasjonen stikk motsatt. Norges naboforhold med Russland er godt og har vært fredelig i over tusen år. Vi har hatt et langvarig folk-til-folksamarbeid over den norsk-russiske grensen.

Dette samarbeidet foregikk selv om det var kald krig og kontakten mellom øst og vest var minimal. Folk-til-folksamarbeidet betydde at nordmenn dro over grensen ved Storskog på brytestevner, musikkstevner og andre arrangement. Russerne kom tilbake over den samme grensen, og sånn ble det etablert kontakt mellom de to folkene. Mest aktiv var befolkningen i Øst-Finnmark, noe som også er naturlig på grunn av geografisk nærhet.

Folk-til-folk-samarbeidet har vært viktig for kontakt under tidsepoken fra Sovjetunionens fall til Russlands etablering. Vi har hatt en jevn økning av grensepasseringer på Storskog helt fram til sanksjonene begynte å virke. Nå har antallet grensepasseringer falt drastisk, med 34 pst. fra januar 2014 til januar 2015. Det er ikke fordi russerne ikke får utstedt visum, men fordi rubelen har falt drastisk i verdi. Mange russere har rett og slett ikke råd til å reise til Norge. Sanksjonene rammer russerne økonomisk, men de rammer også norske firmaer som har etablert seg i Barentsregionen, på grunn av Russlands motsanksjoner med bl.a. importforbud av vestlige varer. Sanksjonene rammer, og de er ment å ramme, for å kunne bevege en fastlåst situasjon og for at handlinger som gjøres, skal få konsekvenser.

Norge og Russland har mange felle interesser i nordområdene, knyttet til naturressurser som fisk, olje og gass. Det er fortsatt samarbeid langs disse linjene knyttet til søk og redning og en felles forvaltning av den norsk-russiske torskestammen. Det er viktig at det fortsatt er kontakt og samarbeid på disse vitale områdene.

I går kveld kom utenriks- og forsvarskomiteen tilbake fra militærøvelsen Joint Viking i Finnmark. Det har ikke vært militærøvelse i Finnmark siden 1967. Øvelsen pågår i disse dager, og 5 000 menn og kvinner deltar i øvelsen samt et utall kjøretøy. Det er en enorm operasjon å flytte så

mange tunge kjøretøy til Finnmark. Vi fikk inntrykk av at deployeringen hadde gått etter planen.

Som finnmarking vil jeg uttrykke tilfredshet med at det øves også i Finnmark. Det nasjonale forsvaret skal sikre og trygge hele landet i tilfelle uønskede hendelser, også i Finnmark. I tillegg har GP, Garnisonen i Porsanger, en meget godt utbygd infrastruktur for militære forhold, og Halkvarre skytefelt er et av Norges beste skytefelt.

Gjennom samtaler med soldater og offiserer fikk komiteen inntrykk av at de var svært godt fornøyd med det å øve i Finnmark. Joint Viking er en nasjonal øvelse for norske styrker. Å øve sine militære styrker er noe alle land gjør, og noe som verken kan eller bør oppfattes som en aggresjon mot andre.

Det mest positive av alt var å treffe så mange unge som var inne til førstegangstjeneste, og som var så fornøyd med sitt opphold i Forsvaret. De var motiverte, positive og representerer Norge på en flott måte. Jeg tror Forsvaret har greid å utvikle og modernisere seg, sånn at det har blitt attraktivt for unge kvinner og menn. Forsvaret måtte omstille seg, og det oppdraget har de tatt.

Forsvaret er fredsbevarende – det er det viktig å huske i den situasjonen vi er i nå.

Trond Helleland (H) [11:35:09]: Våre verdier som vi har tatt for gitt, blir utfordret på ulike måter – av kriser og konflikter i våre nærområder i sør og øst, og av terrorbevegelser som er blitt mer radikale, mobile og autoritære. Redegjørelsen i forrige uke synliggjorde viktigheten av sikkerhet og av å opptre samlet.

Situasjonen i Ukraina og Russlands stadige brudd på folkeretten fikk med rette mye plass i redegjørelsen. Situasjonen der viser en krevende sikkerhetspolitisk situasjon, og vi er som NATO-land ikke frakoblet dette. Andre land med grense til Russland og en russisktalende befolkning er i særdeleshet i Russlands interessesfære. Vi må som NATO-land forholde oss til komplekse trusler. Dette møter oss og våre allierte europeiske samarbeidspartnere også i sør.

Jeg synes det er interessant med det representantforslaget som er fremmet i dag, om atomvåpen. Som flere talere har sagt, er vi alle mot atomvåpen. Vi ønsker at atomvåpen ikke skulle være en del av det arsenalet som både NATO og andre parter har. Men i en situasjon der Europa sikkerhetspolitisk er mer utfordret enn på flere tiår, synes jeg det ville være spesielt og feil om Norge nå skulle begynne å så tvil om vår støtte til NATOs strategiske konsept. Vi skal jobbe for ikke-spredning, vi skal jobbe for nedrustning, vi skal jobbe for å se på alle sider ved atomvåpen, men det at Norge skulle ta en slags lederrolle og bryte ut av NATO-alliansens fellesskap, vil jeg sterkt advare mot.

Ved NATOs sørlige grense har raskapen tatt seg opp. Det demokratiske vakuumet som vanstyre og stadige statskollapser har etterlatt seg, har skapt frihavner for stadig mer brutale og radikale grupper. ISIL erobrer nye landområder. De møter motstand etter hvert, men de utgjør fortsatt – og vil utgjøre – en betydelig sikkerhetsrisiko. De er som et virus som forplanter seg der de ser en mulighet. I de siste ukene har vi sett at de har inntatt byer i Libya med adgang

til Middelhavet. Situasjonen i landet er kaotisk med ikke mindre enn 1 700 klaner som nå kjemper om Libyas vei framover. NATO-landet Italia og statene ved Middelhavet har grunn til å ta denne trusselen på fullt og stort alvor.

ISILs framferd kjenner ingen grenser og stopper ikke med brutale drap på uskyldige mennesker. UNESCO snakker nå om en kulturell rensing i Irak. I flere byer er kultur-skatter knust, på linje med det Taliban gjorde i Afghanistan. Flere tusen år gamle statuer og kulturminner som utgjør vår felles kulturarv, blir knust, og hendelsene blir kringkastet.

Mange unge mennesker har sluttet seg til terroristerne. Basert på medlemslands innrapportering anslår FN at 15 000 fremmedkrigere fra over 80 land har sluttet seg til ISIL. Mørketallene er sannsynligvis store.

Vi har opplevd terror i Brussel, Paris, København og Ottawa. De ønsker å skape kaos og hat og angriper folk med andre religioner – spesielt jøder – det frie samfunnet, journalister og myndighetspersoner. ISIL har, som vi vet, planer om et kalifat som skal strekke seg enda lenger. Slik sett var det alarmerende at terrorgruppen Boko Haram i Nigeria har gitt sin støtte til ISIL. Sammen med Al Shabaab i Somalia utgjør disse en trussel ikke bare mot landenes integritet – de terroriserer, dreper og mishandler dem som ikke er rettroende.

Vårt svar mot de asymmetriske truslene fra terroristene må være en felles front blant alle som tror på demokratiske prinsipper og menneskerettigheter. Globale trusler krever global bekjempelse.

I Nord-Irak trenger sivilbefolkningen vår støtte. Minoritetene er avhengig av sikkerhet fra de kurdiske selvstyremyndighetene, som igjen trenger støtte fra det internasjonale samfunn. Jeg er glad for at det er blitt etablert en koalisjon der også Norge bidrar med 120 instruktører. Innsatsen er prekær. Den kristne minoriteten i regionen lever nær sagt innesperret. Kristne i Irak har de siste tiårene gått fra en befolkning på mellom 1 og 1,4 millioner til under 400 000. I Irak har kristne levd side om side med andre religiøse grupper. Sunni-sjia-konflikten de siste tiårene har bidratt til å gjøre regionen mer og mer utrygg for alle minoriteter. Det er avgjørende at landet og regionen står opp for religionsfrihet, og at religionsdialog får en mer sentral plass. Samtidig må myndighetene legge forholdene til rette for stadig større grad av frihet og demokrati.

Vi opplever en omskiftelig og uforutsigbar sikkerhetspolitisk situasjon. Vi må forholde oss til komplekse trusler av både konvensjonell og asymmetrisk art. Det kan bidra til å gjøre andre land og organisasjoner bedre rustet til å forebygge og håndtere disse truslene. Heldigvis blir flere og flere land også mer demokratiske og mer opptatt av å samarbeide og samhandle med hverandre. Så som utenriksministeren sa i sin redegjørelse, skjer det mye positivt i verden. Problemet er bare at det tragiske som skjer – i Irak, med ISIL og i Russland – overskygger det, og det må vi ta på alvor.

Svein Roald Hansen (A) [11:40:29]: Russlands annektering av Krim og støtte til opprørerne i Øst-Ukraina preger naturlig nok det sikkerhetspolitiske klimaet i

Europa. Vi står sammen med våre naboland om fordømmelse og sanksjoner.

Jeg er glad for at utenriksministeren også understreket de vitale norske interesser vi har å ivareta i nord, og som bare kan ivaretas i samarbeid med vårt naboland: forvaltning av fiskeressurser, søk og redning, ivaretagelse av miljø og det verdifulle folk-til-folk-samarbeidet, som er bygget opp over mange år. Dette må utvikles, ikke avvikles.

Vi ser dessuten at det i noen europeiske land nå, Spania, Italia, Hellas, reises spørsmål om hvorvidt sanksjonene tjener sitt formål.

Selv om det er flere grunner til å bekymre seg over utviklingen i Russland, blir det for pessimistisk å legge til grunn at dette skal vare ved inn i en lang framtid.

Vi skal stå fast på vårt utgangspunkt: respekt for grunnleggende, internasjonale spilleregler, demokrati og menneskerettigheter. Men vi skal også holde fast ved at samarbeid er det beste grunnlag for å finne løsninger på konflikt og interessemotsetninger – selv om vi må ta i bruk det Lenin kalte «revolusjonær tålmodighet», da han måtte stagge utålmodige tilhengere som forventet altfor raske resultater etter revolusjonen.

Vi har i all hovedsak hatt gode naboforhold oss i mellom gjennom tusen år. Det har tålt kald krig, et ideologisk øst-vest-skille og dyp mistenksomhet. Med klokskap og «revolusjonær tålmodighet» skal vi overkomme også dette tilbakeslaget, hvis vi leter etter muligheter framfor å la de bekymringsfulle trekkene i situasjonen blinde oss.

Når vi husker tilbake på at den amerikanske presidenten Obama tidlig i sin første periode blåste nytt liv i visjonen om en verden uten atomvåpen, er det forunderlig å høre representanten Hallerakers forskrekkede reaksjon på forslaget om å arbeide for et internasjonalt forbud mot atomvåpen. Det vil bringe Norge i et sikkerhetspolitisk ingenmannsland, sa han. Dette hører vi altså fra et regjeringsparti som ikke fullt ut følger opp langtidsplanen for Forsvaret med bevilgninger for å styrke Forsvaret, men lener seg på atomparaplyen. Jeg minner om at vi tok ledelsen når det gjaldt forbud mot klasevåpen – da gikk vi foran. Heldigvis fikk vi en noe klokere reaksjon fra utenriksministeren i hans innlegg i denne debatten. Han sier at det ikke er grunnlag for forbud i dag. Det tror jeg ingen er uenig i, men poenget er da å arbeide fram et slikt grunnlag, i samarbeid med våre allierte, selvsagt.

Den tredje hovedlinjen i utenriksministerens redegjørelse handlet om handel. To omfattende forhandlinger pågår, TTIP, som vi er tilskuere til, og TISA, som vi er deltakere i.

Om TISA er det vokst fram mange bekymringer, noen på grunn av mistolkninger, andre for hva regjeringen kan finne på å gi i forhandlingene. Statssekretær Morten Høglund sier til Nationen 23. februar:

«TISA pålegg ikkje privatisering, deregulering eller konkurranseutsetting av nokon offentleg teneste på nasjonalt eller lokalt nivå.»

Det er slik åpningstilbudet foreligger. Jeg vil be utenriksministeren om å forsikre Stortinget om at disse viktige stabbesteinene i forhandlingene ikke rikkles på, slik at

de står støtt i den avtale som senere skal legges fram for Stortinget til ratifisering, og at regjeringen foretar en grundig analyse av hvordan TISA-avtalen vil påvirke tjenestemarkedet her hjemme, spesielt offentlig sektor – vidt definert – når den legges fram for ratifikasjon. Det vil være viktig for oppslutningen om og legitimiteten til en slik avtale, som er viktig for offensive norske eksportinteresser.

TTIP er vi tilskuere til. Det er vanskelig å vite hvordan vi best kan ivareta norsk næringslivs interesser på det europeiske og amerikanske markedet, før vi kjenner omfanget av og innholdet i avtalen.

Jeg skal være mer tålmodig enn daværende stortingsrepresentant Jan Tore Sanner var i forrige periode, da han krevde at den daværende regjeringen skulle komme i gang med egne forhandlinger så fort som mulig. Det har, som kjent, ennå ikke skjedd.

Jeg vil oppfordre regjeringen til å involvere ikke bare Stortinget, men også næringsliv, fagbevegelse og det sivile samfunn i den analyse vi må gjøre for å vurdere hva vi bør gjøre, og hvilke alternativ som foreligger, når TISA-forhandlingene måtte være brakt til ende.

Elin Rodum Agdestein (H) [11:45:30]: Jeg vil også starte med å takke utenriksministeren for en meget god redegjørelse.

Vi feirer i vår 70-årsjubileet for freden i 1945. Over hele landet markeres viktige hendelser som gjorde at vi vant vår rett og vår frihet etter fem år med okkupasjon. Aldri mer, var slagordet fredsvåren. Etter at vi la den kalde krigen bak oss for 25 år siden, er det urovekkende og trist å konstatere de alvorlige truslene vi nå står overfor.

Utenriksministeren avsluttet sin redegjørelse med at «rett skal gå foran makt», også i Europa. Alt som har skjedd gjennom det siste året, viser at vi ikke kan ta de universelle, demokratiske verdiene for gitt. De verdiene vi bygger vårt samfunn på – rettsstaten, grunnleggende menneskerettigheter, ytringsfrihet, menneskeverdets ukrenkelighet, en fri og uavhengig presse, frie valg osv. – må vi være beredt til å stå vakt om og kjempe for. Kritikken fra Arbeiderpartiets leder, som jeg ser ikke deltar i debatten i dag, om manglende fokus på Europa, faller på sin egen urimelighet.

Båndene til NATO, USA og EU er sentrale, som våre nærmeste allierte og venner. Det er et verdifellskap og en forsvars- og sikkerhetspolitisk allianse som regjeringen og Norge forsterker. EU startet som et freds- og forsoningsprosjekt, et partnerskap som har stått sin prøve og vist sin styrke gjennom flere kriser. Norge har alt å tjene på alliansesolidaritet og på at vi står sammen med våre venner i en situasjon der vårt naboland undergraver europeisk sikkerhet og stabilitet.

På IPC-møtet i Riga om felles utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik sist uke, der vi fra Norge deltok som observatør, ble det fra alle hold uttrykt dyp uro både over situasjonen i Ukraina og over terroranslagene i hjertet av Europa. Europas sjel trenger umiddelbar beskyttelse, sa lederen av Europaparlamentets utenrikskomité. Og EU er på. På agendaen sto felles naboskapspolitikk, hva en felles utenriks- og forsvarspolitik skal innebære, grensesnittet

mot NATOs rolle, hvordan det østlige partnerskapet om-defineres, mulige kontra propagandatiltak mv. Det er bred enighet om at Norge skal bidra i en felles europeisk sikkerhetspolitikk, særlig i samarbeid med våre nordiske naboer, og at vi skal bidra i Irak.

Regjeringens arbeid med en stortingsmelding om de globale sikkerhetsutfordringene imøteses med forventning. Vi skal, som utenriksministeren sa, møte forventningene og utfordringene med tydelighet og fasthet når det gjelder hva som er våre interesser, prioriteringer og verdier. Vi skal bygge slitestyrke, motstandskraft, utholdenhet og fleksibilitet. Det innebærer uten tvil behov for en enda sterkere budsjettmessig prioritering av vårt eget forsvar og for en verdimobilisering av hele det norske samfunnet. Det må vi gjøre sammen, på tvers av partilinjene. Det er et ansvar for alle i ledende folkevalgte roller, fra storting til det enkelte kommunestyre, å gå foran, sette verdispørsmål på dagsordenen og få tiltak mot ekstremisme satt ut i livet. Ifølge FNs senter for anti-terror vil nemlig mellom én av fem og én av ni hjemvendte fremmedkrigere kunne begå terror i eget land.

Selv om bildet på mange måter er dystert, er det langt fra helsvart. Levekårene til mange av de aller fattigste i verden er kraftig forbedret. Utdanning, økt samarbeid og økt handel er nøkkelen til videre utvikling. I en åpen global økonomi er det viktig å jobbe for like og rettferdige spilleregler. La oss håpe at WTO-forhandlingene løser og kommer videre. Selv om vi ser nye framvoksende økonomier, og at makt forskyves øst- og sørover, er Europa og EU fortsatt et økonomisk og politisk kraftsenter.

I en rekke store internasjonale spørsmål av betydning for Norge er det transatlantiske partnerskapet og det amerikanske engasjementet en driver. Det gjelder NATO, og det gjelder også i handelspolitiske spørsmål, som f.eks. forhandlingene om TTIP. Foruten de rent økonomiske effektene beskrives TTIP nå som en gylden anledning til å legge en ny hjørnestein og styrke båndene vestover til USA. Regjeringen skal ha ros for arbeidet med å fremme Norges interesser i denne prosessen. Norge bredder nå ut sine samarbeidsavtaler og allianser med organisasjoner som African Union, og med regioner i Asia og Latin-Amerika. Det gir nye muligheter for norsk næringsliv og for økt handel. Utenrikstjenesten får også en forsterket rolle for norsk næringsliv i utlandet i det å bidra med sin unike kompetanse på forhold av betydning for å lykkes ute. Det er veldig viktig at regjeringen på den måten fremmer norske næringsinteresser på en så offensiv måte.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Sverre Myrli (A) [11:50:33]: Hvis det er noe som tar fra meg nattesøvnen, er det verken diskusjonen om plastposeavgift, sykehusorganisering eller hva det måtte være. Nei, det er situasjonen i Ukraina og Russland. La meg starte med å ta utgangspunkt i at jeg, som et av Stortingets medlemmer gjennom flere år i NATOs parlamentarikerforsamling, nå i flere måneder har vært med på å diskutere forholdet mellom NATO-land, NATO og Russland. Dette

er sak nummer én, som preger alt arbeid i vår forsamling og sikkert også i de andre delegasjonene og parlamentariske forsamlingene der Stortinget deltar.

Gjennom mange år har Russland og russiske parlamentarikere vært assosierte medlemmer i NATOs parlamentarikerforsamling, fordi samarbeid også på parlamentarisk nivå mellom det transatlantiske samarbeidet og Russland er svært viktig. Russland har en nøkkelrolle – det tror jeg nesten jeg vil si – i alt som skjer i Europa, og alt som skjer i Asia. Så skjedde det forferdelige som skjedde i Ukraina, og det var nødvendig for NATOs parlamentarikerforsamling å reagere mot Russland. Vi fikk en diskusjon, jeg skal ikke gå inn på den i detalj, som endte med at NATOs parlamentarikerforsamling nå ikke har noe som helst samarbeid med Russland. Russiske parlamentarikere er utelukket fra alt arbeid i NATOs parlamentarikerforsamling. Jeg – og Norge – syntes det var å gå for langt, men slik stemte altså flertallet.

Det er enkelt å sitte i Washington, London, Madrid eller andre hovedsteder og si at vi ikke skal samarbeide med Russland, men det er ikke så enkelt å sitte i Oslo og Norge og si det. Jeg må si at jeg misliker den situasjonen som er oppstått. For meg er det for mye kald-krig-retorikk som nå brukes fra begge sider. Det er uakseptabelt det Russland har gjort i Ukraina, men Norge må ha et forhold til Russland. Representanten Ingalill Olsen nevnte alt som var skjedd i nord, med folk-til-folk-samarbeid. La oss legge til Barentssamarbeidet, la oss legge til resultatet av delelinja, økt samarbeid om petroleum i nord og andre områder der vi er nødt til å ha et samarbeid med Russland.

Dette er ikke enkelt. Vi skal selvsagt vise at Russlands oppførsel i Ukraina ikke er akseptabel. Vi skal sjølsagt stå sammen med våre allierte og NATO, men Norge må også ha et forhold til Russland, vår viktige nabo i nordøst.

Øyvind Halleraker (H) [11:53:56]: I sin replikk til utenriksministeren forsøkte komitélederen å tillegge meg andre meninger enn jeg har. Jeg slutter meg fullt ut til utenriksministerens redegjørelse om dette spørsmålet.

På Vestlandet har vi et godt uttrykk som heter «å forskreve seg». Hvordan tenker Senterpartiet og Venstre seg at Norge skal opptre i NATO med et slikt vedtak? Skal vi når vi møter i forskjellige organer og forsamlinger, fremme forslag om dette? Det må vi få svar på. I Høyre er vi ikke mindre opptatt av reduksjon av atomvåpentrusselfen enn andre partier her i salen, men vi er opptatt av vår troverdighet og av den totale avhengighet vi har av NATO ved en aggresjon i nord. Trine Skei Grandes nedvurdering av Forsvarets rolle i den usikre tid vi befinner oss i, tyder faktisk på at hun kunne hatt godt av å være med på komitéreisen.

Baltikums usikkerhet og bekymring og stadige press på oss andre for å stå opp mot Russland er et alvorlig tankekors. Jeg vil også trekke fram den gode redegjørelsen Sverre Myrli hadde fra sin opplevelse i NATO. Vi kan ikke velge på øverste hylle i et alliansesamarbeid. Da risikerer vi å svekke våre interesser. Det er det denne saken dreier seg om.

Jeg ser i representantforslaget at det sies at det finnes ingen juridiske hindringer for at et NATO-land kan gå i

bresjen for å støtte et forbud mot atomvåpen. Dette handler ikke om jus, eller om noen er mer for eller imot atomvåpen enn andre. Dette handler for min og Høyres del om at vi ikke kan rokke ved den tilliten, den tryggheten og den troverdigheten Norge har i NATO-alliansen. La meg illustrere dette helt kort: Sist vi var på et møte i NATOs parlamentarikerforsamling i plenum, ble det reist spørsmål fra en representant fra Storbritannia om Norge kunne være medlem av NATO siden vi hadde et vedtak om ikke å tillate atomvåpen i fredstid i norske havner – noe vi selvfølgelig forsvarte. Men dette gir et bilde på den usikkerhet som skapes, og som går på tvers av NATOs strategiske konsept. Jeg er glad for utenriksministerens klare svar her i dag. La oss arbeide for ikke-spredningsavtalen og det humanistiske initiativet, men vi kan ikke isolere dette fra spørsmålet om Norges sikkerhet og troverdighet i NATO-alliansen.

Jeg har kanskje satt saken på spissen her i dag, men der står den faktisk godt.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:57:11]: Det er to vesentleg forskjellige verkelegheitsoppfatningar mellom Noreg og Russland når det gjeld konflikten i Ukraina. Der russiske myndigheiter ser det som skjer i Ukraina, som eit overtramp mot den russisktalende befolkninga i Ukraina, leia av fascistar og nazistar, ser norske myndigheiter eit Russland som har tatt ein bit av eit anna land – for første gongen sidan den andre verdskrigen – klart i strid med folkeretten.

Også på andre samfunnsområde er forskjellen i verkelegheitsoppfatning enorm. Russlands behandling av politisk opposisjon, minoritetar og urfolk og homofile og lesbiske er etter vår meining langt over streken for kva vi som kjempar for menneskerettar, kan akseptere – og Noreg må reagere på det.

Det var kanskje også bakgrunnen for at forsvarsminister Ine M. Eriksen Søreide nyleg uttala at Noregs forhold til Russland var varig endra. Men slike utsegner trur eg ikkje gagnar nokon.

Russland og Noreg har lange tradisjonar med å vere ueinige, men vi har samtidig klart å samarbeide, gjennom folk-til-folk-samarbeidet. Noregs grense med Russland er Russlands eldste og også den einaste det ikkje har vore krig over. Utviklinga av Pomor-passet eller Barents-passet peiker i retning av ei tilbakevending til ei tid da samarbeidet og handelen mellom folka i Barentsregionen var sterk. Etter murens fall var det endeleg mogleg å byggje opp igjen det sterke forholdet som var mellom våre to folk.

Pomorhandelen fann stad primært frå 1870 og fram til den russiske revolusjonen i 1917. Klimaet mellom Noreg og Russland på 1880-talet kan illustrerast med at Russland var Noreg sin fjerde største handelspartner. Og for å illustrere dette vidare, var det i 1870 400 russarbåtar på besøk i Tromsø. Nesten alle viktige byar og tettstader i den nordlege delen av Nord-Noreg har sitt utgangspunkt i nettopp pomorhandelen, og dette var berre bygt på handel som skjedde i sommarmånadene. Så djupt var sambandet mellom våre to folk at det faktisk utvikla seg eit eige handelspråk mellom nordmenn og russarar, som har blitt kalla «russarnorsk». Språket hadde ei blanding av norske, rus-

siske, samiske, kvenske, engelske, tyske og nederlandske ord. Sovjettida og den kalde krigen la ikkje berre lokk på vårt samband, men også på den delen av historia.

Ja, vi skal reagere kraftig på brot på folkeretten og brot på menneskerettar, men samtidig må vi ikkje leggje opp til å skape steilare frontar mellom våre to lands folk. Varig endring av Noreg sitt forhold til Russland er ikkje ei klok utsegn. Noreg må ta ei anna rolle enn f.eks. Danmark har gjort.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:00:34]: Representanten Halleraker utfordra Senterpartiet og Venstre på om me forskreva oss i forslaget som vi no fremjar saman med SV, om å arbeide for eit forbod mot atomvåpen. Det vart òg sagt tidlegare i debatten, frå Framstegspartiet, at ein er imot atomvåpen, men at dei finst. Ein forsøker å skape eit inntrykk av at representantforslaget handlar om at NATO-land einsidig skal forby atomvåpen. Det er ikkje rett.

Då Jody Williams frå organisasjonen ICBL, organisasjonen som arbeide mot landminer, fekk Nobels fredspris i 1997, rosa ho den tre veker lange Oslo-prosessen som førte fram til forbod mot antipersonellminer. Landminer, som hadde vore i bruk sidan den amerikanske borgarkrigen og Krimkrigen, vart forbodne. Det var utruleg, og det var historisk.

Kampen mot klasevåpen starta på byrjinga av 2000-talet – eit Dokument nr. 8-forslag i Stortinget fremja av Senterpartiet og Åslaug Haga. Det førte til at Stortinget var imot klasevåpen, men lite skjedde frå regjeringa si side, som den gongen var ei Arbeidarparti-regjering, og difor starta Senterpartiet ein aksjon i 2005. Det førte til at ein i desember 2008 i rådhuset i Oslo – etter ein tre veker Oslo-prosess – hadde ei underskriving der 100 land skreiv under på forbodet mot klasevåpen. I heile denne tida var Noreg medlem av NATO, men Noreg tok ein leiarskap og var med og var avgjerande, saman med mange andre land – ikkje så mange i starten, men etter kvart – og òg med organisasjonar med same føremål.

Det er dette som er intensjonen bak representantforslaget. Så eg vil be Høgre om ikkje å gjere forslaget til noko anna enn det det er, ikkje prøve å gjere dette til ei sak mot NATO, men ei sak der me i lag, med ope sinn, bør arbeide for å avskaffe eit våpen som har ufatteleg tragiske konsekvensar humanitært dersom det vert teke i bruk. Det er bra at me alle er samde om det – intensjonen om at dette bør me få avskaffe – men då må ein òg gjere noko for å oppnå resultat.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:03:29]: Det vart iallfall for ein gongs skuld debatt, som ein sa til meg ute på gangen, òg om eit viktig tema.

Det er mange svært viktige og sentrale tema denne utanrikspolitiske debatten som vi har vore innom, kunne ha dreidd seg om. Eg trur at når spørsmålet om atomvåpen vart så sentralt, er det fordi det over noko tid har vore klart at eit fleirtal av partia i Stortinget gjennom programma sine og gjennom det dei har sagt, er for at Noreg skal arbeide for eit internasjonalt forbod mot atomvåpen på den eine eller andre måten. Men regjeringa har gjort det

klart, og fortset å gjere det klart, at dei ikkje vil arbeide for og ha som mål at vi skal få eit internasjonalt forbod mot atomvåpen. Det er ein vanskeleg situasjon.

Det andre som bidrog til at det vart eit sentralt tema, var representanten Halleraker som, for å bruke hans egne ord, sette det på spissen og viste eit uhyre sterkt engasjement mot forslaget om at vi skal jobbe for eit internasjonalt forbod mot atomvåpen.

Noreg har ved ei rekkje anledningar teke ein støyt, stått opp for noko viktig og gjennomført politikk, trass i at ikkje alle våre allierte var einige i det. Dei situasjonane har to ting til felles. Det eine er at det har vore viktige bidrag, unilateralt, til at vi har den atomvåpenpolitikken vi har, f.eks. i samband med norske hamner – som det i si tid var mange som var ueinige i – og når det gjeld klasevåpen og landminer, som representanten Navarsete på ein god måte gjekk gjennom, bidrog vi til framgang. Men det har også det til felles at det kom kritikk, men det rokka ikkje varig ved den alliansen Noreg er medlem av, uansett kva ein måtte meine om det.

Det eg trur vil vere det sentrale spørsmålet no framover, er korleis vi kan vere ein leiar og ein pådrivar i arbeidet for at vi over tid kan få avskaffa og få eit internasjonalt instrument mot det absolutt farlegaste og minst humane våpenet i verda. Det håpar eg at utanriksministeren vil ta vidare ut av denne debatten, og ikkje minst at komiteen ved behandlinga av saka vil leggje det til grunn.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

S a k n r. 2 [12:06:06]

Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad og Liv Signe Navarsete om handlingsplan mot antibiotikaresistente bakterier i mat og dyr (Innst. 187 S (2014–2015), jf. Dokument 8:5 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Representanten Knut Storberget får ordet på vegne av sakens ordfører, Else-May Botten.

Knut Storberget (A) [12:06:55]: Det passer bra å ta denne saken i kjølvannet av en debatt om en utenrikspolitisk redegjørelse, for det er i aller høyeste grad en global utfordring dette forslaget reiser.

Antibiotikaresistens er i seg sjøl, og har i seg sjøl, et stort globalt trusselpotensial. Det er i så måte grunn til å gi forslagsstillerne stor honnør for å fremme dette forslaget, ikke minst for å løfte saken fram i et politisk ordskifte her

og også, om mulig, danne grunnlag for effektive politiske tiltak for både å forebygge og å reparere.

Jeg ønsker på vegne av saksordføreren å takke alle komiteens medlemmer for innsatsen i arbeidet med innstillinga. Det er også viktig å understreke at det er en reell og samlende politisk vilje til å ta denne store utfordringa på det største alvor. Norges – og Nordens – foreløpige lave forekomst av resistens bør ikke være noen hvilepute for noen av oss. Flere fagområder og flere departementer bør ha stor oppmerksomhet rettet mot dette og mot tiltak som kan iverksettes.

Det vi nå står overfor, er en voksende utfordring som også i stor grad vil kunne bli en voksende utfordring for oss i Norge. Dette må møtes med flere typer virkemidler, og aller viktigst for flere av oss: Vi må tørre å se på denne problemstillinga også opp mot hvordan vi utvikler norsk landbruk og matproduksjon. Vi vet fra før av at store og mer industrialiserte husdyrproduksjoner kan ha økt risiko for mer resistens, og at dette, ved siden av visse klima- og miljømessige utfordringer, må tas på alvor. Den tverrsektorielle ekspertgruppa som i 2014 avga en rapport om hvordan Norge kan hindre spredning av angjeldende bakterier, kom med verdifulle konkrete innspill.

Komiteen er av den oppfatning at det er viktig at regjeringa både her hjemme og internasjonalt har en offensiv holdning i kampen mot antibiotikaresistens.

Medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet uttrykker i innstillinga bekymring over doblinga av produksjonsvolumet for kylling og kalkun. Vi er bekymret for om konsekvensen av en slik dobling er godt nok utredet – ja i realiteten om man er føre var, og om man ser helt klare årsakssammenhenger historisk mellom utviklinga av produksjonsvolum og den utviklinga vi har hatt når det gjelder bruken av antibiotika. Etter Arbeiderpartiets mening burde man i det minste ha ventet på pågående forskning om temaet før man trakk bastante konklusjoner. Senterpartiet og Arbeiderpartiet foreslår derfor en reversering med hensyn til doblinga av produksjonsvolumet for kylling og kalkun.

Det er dessuten uheldig, etter Arbeiderpartiets oppfatning, at støtten til landbruksforskning kuttes, slik regjeringa legger opp til. På dette området er det også slik, som jeg oppfatter at regjeringa i sitt svarbrev også framhever, at vi trenger mer kunnskap.

Det er bra at en samlet komité nå ber regjeringa om utarbeidelse av en handlingsplan for en samlet innsats mot en stor utfordring. Vi trenger effektive tiltak, men vi trenger i aller høyeste grad et tverrdepartementalt samarbeid på dette området.

Arbeiderpartiet tar derfor opp det forslaget som vi er medforslagsstiller til. Jeg vil også nå meddele som en stemmeforklaring at Arbeiderpartiet, etter en vurdering av de forslagene som Senterpartiet vil fremme senere i debatten, og som er gjengitt i innstillinga, vil støtte disse forslagene samlet.

Presidenten: Representanten Knut Storberget har tatt opp det forslaget han refererte til.

Ingunn Foss (H) [12:11:37]: Antibiotikaresistens er av Verdens helseorganisasjon definert som et globalt helseproblem og blir oppfattet som en trussel på linje med terror og klimaendringer. En rapport anslo at det i 2007 døde 25 000 mennesker av infeksjoner med antibiotikaresistente bakterier i EU/EØS-området. Selv om Norge har lav forekomst av resistens, er den økende.

Et tverrsektorielt ekspertutvalg leverte 18. august 2014 en rapport om hvordan Norge kan hindre spredning av antibiotikaresistente bakterier, og understreker at dette må ses i et helhetlig helseperspektiv som nødvendiggjør en samlet innsats på tvers av ulike fagområder og departementer.

Under den åpne høringen i komiteen kom det fram at vi i Norge har et lavt forbruk av antibiotika både i humanmedisin og i veterinærmedisin. Det var flere som understreket at selv om situasjonen i norsk matproduksjon er svært god sammenlignet med andre land, er det viktig å jobbe systematisk med å sikre mattrygghet og et fortsatt lavt forbruk av antibiotika her i landet. Matprodusentene har også svært høyt fokus på dette.

Selv om norsk husdyrhold og matproduksjon i internasjonal sammenheng er i en svært god situasjon, er det viktig å møte disse utfordringene på en offensiv måte. Statsråden har allerede igangsatt tiltak innenfor flere av de åtte innsatsområdene som ekspertgruppa foreslo. I budsjettet for 2015 ble både overvåking og forskning knyttet til antibiotikaresistens styrket. Norge deltar også i forskningsprogrammet om antibiotikaresistens i regi av Ministerrådet i EU. Mattilsynet har også en svært ambisiøs strategi for å forsøke å hindre at den antibiotikaresistente bakterien LA-MRSA får fotfeste i norsk svinehold. Det er også etablert en kompensasjonsordning for å redusere økonomiske belastninger for dem som får påvist denne bakterien.

Mange utfordringer knyttet til antibiotikaresistens i dyr og mat må møtes gjennom et internasjonalt samarbeid, og sentrale tema tas jevnlig opp med EUs kommissær for mattrygghet og helse.

Regjeringen har denne våren varslet en tverrsektoriell strategi mot antibiotikaresistens, et arbeid som allerede er igangsatt av de fire berørte departementene Helse- og omsorgsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Utfordringene er globale og tverrsektorielle og må møtes med internasjonalt samarbeid innenfor mange ulike sektorer, både folkehelse, dyrehelse, mat og miljø.

En samlet komité er opptatt av at det i tilknytning til den tverrsektorielle strategien mot antibiotikaresistens utarbeides en handlingsplan som viser hvordan offentlige myndigheter, veterinærer, fagmiljøer og næringen sammen kan jobbe mot utbredelse av antibiotikaresistente bakterier innenfor husdyrnæringen.

Jeg er veldig glad for at regjeringen har høyt fokus på og går bredt og helhetlig inn i kampen mot antibiotikaresistens.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [12:15:06]: Arbeidet mot antibiotikaresistente bakterier er viktig. Selv om det innen folkehelsen er større antibiotikabruk enn i husdyr-

holdet, betyr ikke dette at det er noen grunn til å slappe av. Regjeringen er bevisst den utfordringen som antibiotikaresistente bakterier er, og den har styrket og vil styrke både overvåking og forskning knyttet til antibiotikaresistens. Det er viktig å få økt kunnskap knyttet til konsekvenser av ulike typer av antibiotikaresistens.

Norge har et lavt forbruk av antibiotika i veterinærmedisinen. Dette er det viktig å fokusere på og sørge for ikke endres i negativ retning. Når det gjelder den norske innsatsen mot LA-MRSA, har den blitt lagt merke til internasjonalt – og særlig av våre naboland. Ingen andre land har iverksatt lignende tiltak for å forsøke å hindre at bakterien får fotfeste i svineholdet. Det er verdt å merke seg at 60–70 pst. av danske svinebesetninger er smittet av denne bakterien. Her til lands iverksatte Mattilsynet i vår et nytt årlig overvåkingsprogram for LA-MRSA på gris.

Som nevnt er arbeidet mot antibiotikaresistente bakterier viktig, bl.a. derfor går komiteen enstemmig inn for at det utarbeides en handlingsplan som viser hvordan offentlige myndigheter kan jobbe sammen mot utbredelsen av slike bakterier. Men planer er én ting – handling er en annen ting. Denne regjeringen har vist, og vil fortsatt vise, at den handler. Derfor er økt innsats med hensyn til overvåking og forskning viktig, noe også regjeringen satser på. Jeg er derfor veldig enig med statsråden når hun i sitt brev til komiteen den 5. november 2014 sier:

«Som det fremgår ovenfor, pågår det betydelig forsknings- og utredningsarbeid knyttet til antibiotikaresistens hos dyr og i mat. Det er lagt opp til å styrke forskningsinnsatsen ytterligere i 2015. Dette viktige saksområdet følges også opp på flere andre måter, her under fra næringen selv.

Jeg ser derfor ikke behov for å utarbeide en særskilt plan for opptrapping av innsatsen på området. Jeg mener det viktigste er å bruke ressursene på å handle og ikke bruke ressurser på å lage en handlingsplan.»

Handlingsplaner tar tid, og de koster penger. Derfor er det viktig å vurdere hvilke planer som bør utarbeides eller ikke. Dette er nok en av de planene som bør stilles i bero, og vi bør heller satse på handling.

Til slutt vil jeg nevne den nye kompensasjonsordningen for å redusere den økonomiske belastningen for eiere av svinebesetninger som har fått påvist LA-MRSA. Dette vil være et viktig og positivt bidrag til smittevern som vil bidra til fortsatt åpenhet og til at konsekvensene for de produsenter som uforskyldt blir rammet, blir minst mulig.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [12:18:37]: Først vil jeg si takk til Senterpartiet for å ha fremmet et slikt forslag.

Da denne debatten for alvor tok til i sommer, var representanten Hans Fredrik Grøvan fra Kristelig Folkeparti ute og tok til orde for en tverrsektoriell strategi og handlingsplan mot antibiotikaresistens. Representanten Grøvan mente at det var nødvendig med en helhetlig tilnærming til feltet, der både konkrete strakstiltak på gårder, hos forprodusenter og andre som håndterte dyr, ble supplert med forskning og utvikling for å finne de varige løsningene. I dag diskuterer vi saken her i salen. Dette er ikke den første – og neppe heller den siste – debatten vi har om dyre-

helse og mattrygghet, for de siste månedene har det vært en rekke debatter i det offentlige ordskiftet om mattrygghet og forbrukerhensyn. Det har særlig vært debatter knyttet til antibiotikabruk og -resistens. Vi har til og med hatt tilfeller der enkeltleger har gått ut og advart mot å spise enkelte matvarer, og vi så for ikke mange uker tilbake nye tilfeller av antibiotikaresistente bakterier i norsk husdyrhold.

Økt antibiotikabruk og antibiotikaresistens er et stadig økende problem i verden og også en av de store globale helseutfordringene vi har. I Norge ser vi at humanmedisinen ligger på et skyhøyt nivå sammenlignet med medisiner av dyr. Samtidig er det et faktum at antibiotikabruken i norsk dyrhold også har ført til resistens og bekymring knyttet til mattrygghet. Disse bekymringene har både vært berettiget og uberettiget, men har uansett skapt en usikkerhet i befolkningen. Vi som landets folkevalgte har et stort ansvar for å legge til rette for at alle innbyggere i dette landet kan være trygge på at maten de spiser, ikke er skadelig for dem.

Arbeidet mot antibiotikaresistente bakterier kan ikke isoleres til én enkelt sektor, men må ha en tverrsektoriell løsning. Derfor er det helt nødvendig at det kommer på plass en tverrsektoriell strategi med påfølgende handlingsplaner for å motarbeide antibiotikaresistente bakterier.

Kristelig Folkeparti mener det er viktig at Stortinget nå ber regjeringen om en handlingsplan mot nettopp antibiotikaresistente bakterier knyttet til husdyrhold. Dette er i tråd med det arbeidet som helseministeren tidligere har annonsert at han vil iverksette i helsesektoren, og på den måten kan vi sammen jobbe bredt mot antibiotikaresistens på alle områder der det er relevant. Jeg håper ikke statsråden følger rådet fra representanten Morten Ørsal Johansen, som ber om at arbeidet med en slik handlingsplan blir stilt i bero, men at det blir handling. Her må både handling og handlingsplan gå side om side.

Så er det viktig at Stortinget i den innstillingen vi nå behandler, også slår fast at forskning på dette området skal styrkes. I det ligger det en klar forventning om at midler til denne forskningsinnsatsen skal økes, slik at det er mulig å få både mer og bedre kunnskap om feltet og løsningene som må til for å takle dagens og morgendagens utfordringer knyttet til antibiotikaresistens. Dette er i tråd med det Senterpartiet fremmer i forslaget om en økonomisk opptrappingsplan for forsknings- og utredningsarbeid.

Kristelig Folkeparti var imot regjeringen og Venstre da de gikk til en økning av konsesjonsgrensen for kylling og kalkun. En av hovedårsakene til at vi ikke kunne gå med på en slik løsning, var nettopp faren for økt sykdomstrykk på farmene. Norge er i verdenstoppen når det gjelder lavt nivå av antibiotikaresistens i husdyrhold, og da mener vi det er et steg i feil retning å bevege seg mot en drift som kan skape et større behov for medisiner og dermed fare for økt resistens.

Når det gjelder spredning av antibiotikaresistens ved grenseoverskridende virksomheter, er Kristelig Folkeparti av den oppfatning at det er behov for å ta denne utfordringen på alvor. Når mat og mennesker krysser grenser, er det også fare for at sykdom og resistens mot enkelte medisiner blir med på reisen. Denne utfordringen bør bli be-

lyst i strategien og i handlingsplanen. Kristelig Folkeparti er også glad for at en samlet komité i dag tar initiativ til å styrke arbeidet mot antibiotikaresistens i husdyrhold. Det er en viktig enighet.

Geir Pollestad (Sp) [12:23:47] (komiteens leder): Senterpartiets engasjement for ren og trygg mat er stort og ekte. Forbrukerne skal være trygge på at den maten som produseres i Norge, er trygg. Det er den i stor grad også.

«Det er sluttsummen på kassalappen som teller», reklamerte en av dagligvarekjedene våre tidligere. Senterpartiet tror det er feil. Kvalitet, bærekraft og renhet er minst like viktig som prisen på mat. Og regningen for billig mat kan fort bli veldig høy.

Antibiotikaresistens er ikke et landbruksproblem. Antibiotikaresistens er et samfunnsproblem, og i framtiden kan konsekvensene og utfordringene bli langt større enn i dag. Når bakteriene vinner over antibiotikumet, kan det som i dag regnes som ufarlige sykdommer, i framtiden få svært alvorlige konsekvenser.

Kampen mot antibiotikaresistens må tas på bred front. De to viktigste områdene er det som skjer på norske legekontor og i sykehus, og antibiotikabruken og holdningen til dette i verden, samlet sett. Derfor har Senterpartiet lagt fram to forslag om antibiotikaresistens, ett for helsevesenet, som tidligere er behandlet, og ett om antibiotikaresistens i mat og dyr.

Vi er godt fornøyd med sluttresultatet som vi har fått i komiteen, men fram til det har det vært en underlig prosess, med en statsråd som har strittet veldig imot en handlingsplan, først i brev til komiteen der en sa handling framfor handlingsplan. Så ble dette tema i Europautvalget, der Bent Høie slo fast at hvert departement skulle lage en handlingsplan. Jeg ble inspirert av dette og ville utfordre statsråden i spørretimen og bare få henne til å bekrefte at hun faktisk ville lage en handlingsplan. Den bekreftelsen fikk jeg etter tre spørsmål ikke. Nå har heldigvis komiteen sagt at en sann handlingsplan skal utarbeides, selv om jeg nå registrerer litt underlige signaler fra representanten Morten Ørsal Johansen. Men jeg vil jo tro at denne regjeringen, som alle andre regjeringer, må forholde seg til et flertallsvedtak i Stortinget. Det håper jeg også statsråden kan bekrefte senere.

Det som er viktig med handlingsplanen, er at dette er et så komplekst område at både myndigheter, næring og forskning – alle – må jobbe sammen. Da er det viktig å ha en klar strategi, men også en konkret plan å ta fatt i. Jeg mener at regjeringen med statsrådets signaler i saken undervurderer hvor kompleks denne saken er.

Når en diskuterer mattrygghet i Norge, er det viktig at vi utfordrer – vi skal forvente at ting blir bedre. Men vi må ikke se oss blinde på dette. Vi må huske at situasjonen i Norge i utgangspunktet er svært god, men vi ønsker at den skal bli ytterligere forbedret. Det er bakgrunnen for mange av de diskusjonene som en kan ha. Men det er altså ikke sann at hvis en ikke vil ha LA-MRSA i svinekjøtt, skal en kjøpe dansk svinekjøtt, for der har de gitt opp kampen. I Norge har vi tatt kampen, og komiteen har gitt en viktig presisering i den kampen, nemlig at bondene ikke skal ha

frykt for å melde fra på bakgrunn av økonomiske konsekvenser. Det har komiteen slått fast. Her må de økonomiske ordningene være så gode at en ikke har den frykten.

Flere har vært inne på konsesjonsgrensen for kylling, så jeg skal ikke gå ytterligere inn på den. Vi har også hatt en diskusjon om narasin, som har medført at Nortura har gjort et vedtak om hva de vil gjøre. Nå sier flertallet i komiteen at dette arbeidet må myndighetene også støtte opp om.

Arbeidet mot antibiotikaresistens er ikke noe denne regjeringen har funnet på. Hele denne prosessen startet på bakgrunn av den faglige rapporten som vi har fått. Det viktigste ut fra dette er handlingsplanen. Det andre som komiteen sier som er viktig, er at forskningen styrkes. Norge må ha en sentral oppgave på den internasjonale arenaen. Og vi må ikke begrense oss til husdyr. Vi må ta hele spekteret av dyr, inkludert det som skjer på kjæledyrområdet.

Så forstår jeg at Miljøpartiet De Grønne fremmer to forslag. Dem er Senterpartiet i utgangspunktet enig i. Det er helt naturlig at regjeringen vurderer de spørsmål som Miljøpartiet De Grønne tar opp.

Med dette vil jeg ta opp de forslagene som Senterpartiet har fremmet i innstillingen.

Presidenten: Representanten Geir Pollestad har tatt opp de forslagene han refererte til.

Pål Farstad (V) [12:29:08]: Først vil jeg gi honnør til representantene Geir Pollestad og Liv Signe Navarsete for å ta opp saken, og jeg vil også takke saksordføreren for arbeidet som er gjort.

Som Verdens helseorganisasjon viser til, er antibiotikaresistens definert som et globalt helseproblem. Det tar Venstre på alvor. For Venstre står det helt sentralt at antibiotikaresistens må og skal bli oppfattet som en tverrsektoriell og tverrpolitisk utfordring. Derfor er vi tilfreds med at regjeringen vil utarbeide en helhetlig og tverrsektoriell strategi mot antibiotikaresistens, i et samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

I Venstre er vi fornøyd med at et samlet storting nå vil be regjeringen sørge for at det i tilknytning til den tverrsektorielle strategien mot antibiotikaresistens utarbeides en handlingsplan som viser hvordan offentlige myndigheter, veterinærer, fagmiljøer og næringen kan jobbe mot utbredelse av antibiotikaresistente bakterier innenfor husdyrnæringen.

Som det kom fram under den åpne høringen i komiteen, ble vi alle minnet om at det i Norge er et lavt forbruk av antibiotika i både humanmedisin og veterinærmedisin. Det er også blitt understreket at selv om situasjonen i norsk matproduksjon er svært god sammenlignet med andre land, er det viktig at det jobbes systematisk med å sikre mattrygghet og et fortsatt lavt forbruk av antibiotika her i landet.

Fordi Norge er en del av et europeisk og globalt marked, må vi understreke at problemet med antibiotikaresistens går på tvers av landegrenser. Vi må uansett politisk ståsted erkjenne at vi i stigende grad i Norge er gjensidig

avhengig av utviklingen på dette området i andre land. Å lukke oss om oss selv er ikke en del av løsningen.

Statsråden svarte i sitt brev til komiteen den 5. november 2014:

«Mange utfordringer knyttet til antibiotikaresistens i dyr og mat må møtes gjennom et internasjonalt samarbeid.»

Videre viser statsråden til at regjeringen har tatt opp flere utfordringer på dette området med EU. Men for å bli mer konkret og for å høyne debatten i dag, vil jeg gjerne utfordre statsråden her og be henne om å redegjøre for hva Norge gjør for å samarbeide internasjonalt om denne problemstillingen. Her tenker jeg primært på samarbeidet med EU og især på samarbeidet mellom Norge, Danmark og Sverige.

I komiteen har det også vært diskutert om innsatsen innenfor forsknings- og utredningsarbeid for å stoppe spredningen av antibiotikaresistente bakterier er bra nok, og om den står i stil med de utfordringer vi ser i dag og i framtiden.

Om dette er tilfellet, altså at utfordringene er betydelig større enn det vi svarer med av forskningsinnsats, må vi ta affære. Kunnskapshull må tettes. Derfor viser Venstre også til at en samlet komité i dag mener at forskning på dette området må styrkes. Dette innebærer at vi sender klare meldinger til regjeringen og til den kommende statsbudsjettprosessen om forskningsinnsats på området. Vi må gjøre de rette investeringene i forskning i tide. Vi må ta ansvar, og det er Venstre klar til å gjøre.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Rasmus Hansson (MDG) [12:33:38]: Det er bra og nødvendig at vi har en debatt om tiltak mot utbredelsen av antibiotikaresistens i Norge, og jeg takker både Senterpartiet og andre partier for å ha tatt opp denne debatten. Det er også nødvendig med en handlingsplan for å øke kunnskapen om hva som påvirker spredning av resistente bakterier, både i landbruket og i humanmedisinen.

Men De Grønne er bekymret for at det en driver med nå, har for mye karakter av å nøye seg med symbolbehandling dersom en ikke også ser på sammenhengen mellom resistensutbredelse og den generelle utviklingen som det nå legges opp til i landbruket. Utviklingen i landbruket går nå i retning av økt intensivering og økt spesialisering. Produksjonen av fôr, avl og husdyrprodukter er ofte adskilt, og det gjør en utstrakt utveksling av fôr og dyr nødvendig. Færre og større bruk, med høy dyretetthet og intensive raser, særlig innenfor gris og kylling, gjør at antibiotika og annen medisinerer kan bli mer nødvendig. Kombinasjonen av større, intensiverte og spesialiserte enheter med utstrakt utveksling av fôr og dyr gjør risikoen for smitte og konsekvensene av smitte større. En slik utvikling går ut over dyra, og det representerer også et potensielt problem for folkehelsen.

Det påstås at utviklingen er nødvendig fordi forbrukerne vil ha billig mat. Det er å skyve forbrukerne foran seg i matpolitikken. Sannheten er at forbrukerne forutsetter at

maten er trygg i Norge. De forventer å kunne velge en kyllingmiddag uten å ha måttet sette seg inn i hvordan antibiotikaresistente bakterier skal behandles på kjøkkenbenken. Priskokuset er skapt i veldig stor grad av reklamekampanjer og i mindre grad av folks lommebok. Hvorfor setter vi ikke spørsmålstegn ved påstanden om at forbrukerne er mest opptatt av pris og billig mat når forbrukerforskning viser at folks holdninger fokuserer på noe helt annet, eller i alle fall er langt mer sammensatt.

Kylling er det tydeligste eksemplet hvor vi ikke engang har egne avls- og foreldredyr i Norge og er helt prisgitt et skotsk selskap som baserer seg på helt andre regler for bruk av antibiotika. Halvparten av kyllingkjøttet på det norske marked inneholder altså resistente bakterier, og vi kan ikke utelukke at bruken av koksidiostatika i kyllingfôret kan påvirke resistensutbredelsen. Dette er medisin som gis rutinemessig til kylling i dag på grunn av den intensive produksjonen med hurtig vekst og høy dyretetthet, og det er en situasjon som biologisk sett skaper fare for sykdom hos fuglene i økende grad.

Den alvorlige situasjonen i kyllingnæringen er grunnen til at Miljøpartiet De Grønne i dag foreslår at regjeringen vurderer muligheten for utviklingen av en egen norsk eller fellesskandinavis kyllingrase. Dette er ikke noe som kan stables på beina i løpet av et år, men det er et tiltak som er fullt realistisk, og som bør vurderes. En slik rase kan være basert på arvemateriale fra utlandet, men den bør være en avlslinje som vi har kontroll på, og som er mer robust og kan gi et bedre liv for dyra enn det dagens broilerrase – og særlig foreldregenerasjonen i dagens broilerrase – har.

De Grønne støtter forslaget fra Senterpartiet om å stanse doblingen av konsesjoner i fjørfeproduksjonen som er innført uten at konsekvensene for mattrygghet er utredet på forhånd. Vi mener denne produksjonen dessuten står i motsetning til et husdyrhold basert på norske ressurser, dvs. mest mulig grovførbasert landbruk.

Vi trenger en handlingsplan, men vi trenger også å se kritisk på stordriftsparadigmet og intensiveringen av landbruket, som har mest mulig, fortest mulig, billigst mulig mat som mål. Vi foreslår derfor også at det gjøres en vurdering av konsekvensene for mattryggheten i Norge av en utvikling i landbruket med økt intensivering og spesialisering der utveksling av fôr og dyremateriale øker.

Jeg tar med dette opp De Grønnes to forslag: om å utrede konsekvensene av økt intensivering og spesialisering og om å be regjeringen vurdere utviklingen av en egen norsk eller fellesskandinavis kyllingrase.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Sylvi Listhaug [12:38:44]: Jeg deler fullt ut forslagstillernes bekymring for den globale utviklingen når det gjelder antibiotikaresistens. Dette er en av de absolutt største helseutfordringene vi står overfor i dag. Overforbruk og feil bruk av antibiotika har bidratt til denne situasjonen, og problemet er økende på verdensbasis.

Jeg har valgt å møte utfordringene på mine ansvarsområder vesentlig mer offensivt enn mine forgjengere. For

meg har det vært viktig å handle raskt og iverksette nødvendige tiltak på eget ansvarsområde uten å vente på strategier og handlingsplaner. Jeg er allerede i gang med en rekke tiltak innenfor flere av de åtte innsatsområdene som den tverrsektorielle ekspertgruppen har foreslått.

I budsjettproposisjonen for 2015 har regjeringen varslet en styrking av overvåking og forskning knyttet til antibiotikaresistens, og jeg omdisponerte også på slutten av fjoråret ekstra midler til nye forskningsprosjekter på området. Dette vil bidra til bedre kunnskap om reservoarer av antibiotikaresistens i dyr, mat og miljø og om konsekvenser av ulike typer resistens i matkjeden.

Mattilsynet har også bestilt flere risikovurderinger på dette området fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet. Det gjelder resistens i matkjeden, betydningen av resistens hos kjeledyr og betydningen av bruk av koksidiostatika i fôr og mulig utvikling av resistens. Disse risikovurderingene ventes å foreligge i løpet av 2015.

Jeg venter at disse forskningsprosjektene og risikovurderingene vil gi ny kunnskap som kan bidra til nye kunnskapsbaserte og målrettede tiltak for å begrense videre utvikling av antibiotikaresistens.

Videre har jeg gitt min tilslutning til en svært ambisiøs strategi for å forsøke å hindre at den antibiotikaresistente bakterien LA-MRSA får fotfeste i norsk svinehold. Forslag om en ny kompensasjonsordning for produksjonstap for eiere av svinebesetninger som får påvist denne bakterien, ble sendt på høring i slutten av februar.

Ved et nytt utbrudd av LA-MRSA i februar i år er det mistanke om at en smittet røkter er smitekilden. Dette viser at gode forebyggings tiltak er avgjørende om man skal hindre at bakterien sprer seg. På møte med næringen 25. februar utfordret jeg næringen på å skjerpe tiltakene for å redusere faren for å innføre og spre denne typen smitte, både når det gjelder røktere og andre besøkende og rutiner for handel med levende dyr. Jeg skal ha et nytt oppfølgingsmøte i morgen.

Sammen med Helse- og omsorgsdepartementet sender vi nå ut et rundskriv til kommunene for å klargjøre rettinger og plikter etter matloven og smittevernloven. Det skal nå bli lettere for svineprodusenter og røktere å få testet om de er bærere av LA-MRSA-bakterier. I rundskrivet omtales også andre smitteforebyggende tiltak næringen bør overholde for å få spredningen av LA-MRSA under kontroll.

I kampen mot økende antibiotikaresistens er det likevel helt nødvendig med et samarbeid mellom mange sektorer. Ikke minst gjelder det human- og veterinærsiden gjennom det som kalles «Én helse-prinsippet». Men også annen landbruksproduksjon enn dyrehold og havbruk samt miljøet i vid forstand er viktige områder for spredning av resistente mikrober og resistensgener. En helhetlig, tverrsektoriell tilnærming er derfor nødvendig. Det er grunnen til at regjeringen har bestemt at det skal lages en nasjonal, tverrsektoriell strategi mot antibiotikaresistens. Strategien skal inneholde minst ett overordnet, målbart mål for hver sektor. Den skal være ferdig innen utgangen av første halvår i år. Strategien vil bygge på ekspertgruppens rapport fra 18. august i fjor.

Jeg har vært opptatt av en dynamisk tilnærming til utfordringene på området og har ikke sett behov for å prioritere bruk av ressurser til å lage en egen handlingsplan knyttet til antibiotikaresistens i matproduksjonskjeden. Det viktigste er å handle, og det er vi godt i gang med. Selv om norsk husdyrhold og matproduksjon i internasjonal sammenheng er i en svært god situasjon, må utfordringene knyttet til antibiotikaresistens i dyr og mat, først og fremst møtes gjennom internasjonalt samarbeid. Jeg har tatt opp flere utfordringer på dette området med EUs kommissær for mattrygghet og helse, herunder forekomsten av antibiotikaresistente bakterier i den internasjonale fjørfeavlen og praksis for veterinærers utlevering av antibiotika.

I mange EU-land har veterinærene fremdeles fortjeneste på å selge antibiotika. Den siste problemstillingen vil jeg i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet følge opp videre overfor EU, som for tiden arbeider med en revisjon av regelverket for utlevering og bruk av legemidler til dyr. Jeg hadde også nylig et møte med den svenske landsbygdminteren og den danske fødevarerministeren hvor det ble enighet om et tettere nordisk samarbeid i forhold til både EU, FAO og andre internasjonale arenaer.

Jeg kan forsikre om at oppfølgingen på dette området også framover kommer til å være høyt prioritert fra regjeringens side.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Knut Storberget (A) [12:44:09]: Litt i kjølvannet av Miljøpartiet De Grønnes forslag nr. 6, hvor man ber regjeringen vurdere sammenhengen mellom et økt produksjonsvolum og risikoen for mer antibiotikaresistens: Det er jo slik at OECD i sin nylige rapport – som vel kom 26. februar – spør en ganske kraftig økning i bruken av antibiotika knyttet til husdyr og dyreproduksjon fram mot 2030, på henimot 70 pst. OECDs analyse er at en tredjedel av det vil måtte relateres til en mer intensiv produksjon. Det er noe man må ta på største alvor. Mener statsråden at hun har tilstrekkelig forskningsmessig basis for å kunne hevde at det motsatte skulle være situasjonen i Norge?

Statsråd Sylvi Listhaug [12:45:13]: Ja, jeg mener at historien har vist oss at vi har gått mot et landbruk der det er blitt færre og større enheter, og der bruken av antibiotika i denne perioden har gått ned.

En kan ikke sammenligne norsk landbruk, nødvendigvis, med alle andre lands landbruk. Ser vi til Danmark, er det betraktelig større besetninger en snakker om, besetninger som vi mest sannsynlig aldri vil være i nærheten av å kunne komme opp i. Ser vi på kylling, er det slik at når en får kyllingpartiene inn i huset, får en alle inn, og alle tas ut samtidig. Det er de dyrene som er inne i det huset, som eventuelt vil kunne være smittet. Hvis vi skal se på det, er det mer interessant å se på rugerisiden. I Norge har vi tre store rugerier, som står for all produksjon av kylling, så hvis man er bekymret for det, er jo det noe å se på.

Sammenligner en Norge og Sverige, har vi omtrent den

samme bruken av antibiotika. Begge landene er i en like god situasjon.

Odd Omland (A) [12:46:29]: Komiteen har merket seg at statsråden vurderer tilgangen på veterinærer som tilfredsstillende. En enstemmig komité mener imidlertid at det bør vurderes tiltak for å sikre tilstrekkelig fagkompetanse til denne næringen, og ber statsråden komme med tiltak som kan snu den negative trenden. Vil statsråden gjennom utarbeidelse av handlingsplanen også vurdere slike tiltak som komiteen her bemerker?

Statsråd Sylvi Listhaug [12:47:03]: Når vi skal utarbeide en handlingsplan, vil vi se hen til de punktene som komiteen er opptatt av, og se på om det er behov for å gjøre noe på de punktene som er omtalt.

Det som er det viktigste å si, er at vi er godt i gang med å møte utfordringene på dette området. Selv om vi ikke utarbeider en egen handlingsplan, har vi allerede gjennomført en rekke ting på forskningssiden. Når det gjelder å få på plass en kompensasjonsordning for dem som er rammet av LA-MRSA, er vi godt i gang. Og vi er godt i gang med å få til økt aktivitet i det internasjonale samarbeidet. Ikke minst er Danmark og Sverige viktige allierte for oss, både inn mot EU og inn mot FAO.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:48:00]: Statsråden sa at det var viktigst å handle. Det er bra.

Det er lovforbud mot antibiotika i maten til dyra våre. Samtidig føres norske kyllinger med stoffet narasin. Narasin har internasjonal patentgodkjenning fra USA i 1982, altså om lag 33 år siden. Mange i Norge vet det, inklusiv folk på Folkehelseinstituttet. Mitt spørsmål til statsråden er: Hvorfor opplyser ikke statsråden om dette faktum, og derved forbyr narasin til bruk i dyremat? Her kan det handles.

Statsråd Sylvi Listhaug [12:48:46]: Narasin er et koksidiostatika som vi nå har satt i gang en rekke prosjekter om for å forske nærmere på. Jeg er opptatt av at vi skal ha forskningsbaserte tilnærmelser til det vi skal gjøre.

Det som er ett av spørsmålene, er: Dersom vi kutter ut narasin, kan det bety at vi må bruke mye mer antibiotika? Er det i så fall noe vi ønsker? Er det i så fall noe som vil forbedre situasjonen innenfor kyllingproduksjonen? Det er slett ikke sikkert. Derfor er det viktig først å ha kunnskapen i bunnen, før vi eventuelt går til slike skritt.

Så er det også viktig å si at Vitenskapskomiteen for mattrygghet nå er i gang med å se nærmere på dette. Jeg ser fram til at vi får flere fakta på bordet – rett og slett – i denne saken, slik at det kan danne grunnlag for å ta stilling til spørsmålet.

Geir Pollestad (Sp) [12:49:57]: Jeg registrerer at statsråden er svært godt fornøyd med seg selv, og det sies jo at selvskrut skal man lytte til, for det kommer fra hjertet.

Statsråden har strittet veldig imot å utarbeide en handlingsplan. Jeg har ikke i debatten nå heller tydelig hørt statsråden si at det skal utarbeides en handlingsplan. Jeg

har to ting å utfordre statsråden på. Det ene er om statsråden kan slå fast at her kommer det en handlingsplan, og om den vil bli utarbeidet sånn at den er klar tidnok til prioriteringen i statsbudsjettet til høsten.

Statsråd Sylvi Listhaug [12:50:37]: Ja, hvis representanten Pollestad hadde hørt godt etter på svaret mitt i det forrige spørsmålet, ville han hørt at jeg sa: «Når vi skal utarbeide en handlingsplan». Så det skal vi selvfølgelig gjøre. Jeg må si at jeg er veldig godt fornøyd med den innsatsen som regjeringen her har gjort. Vi er i ferd med å få på plass hvordan en kompensasjonsordning skal se ut for dem som blir rammet av LA-MRSA. Det har selvfølgelig en stor økonomisk betydning for dem som kommer i en sånn situasjon. Vi har et veldig godt samarbeid med næringen, og som jeg var inne på tidligere, skal jeg ha et nytt møte med dem i morgen for å se på hvilke flere tiltak vi kan sette i verk når det gjelder å forebygge. Det må være det viktigste her, å prøve å forebygge at disse bakteriene får komme inn i norske svinebesetninger, f.eks.

Vi har også omprioritert midler innen forskning, satt av flere midler til forskning i år. Det er jeg faktisk veldig godt fornøyd med. Så: Ja, jeg er godt fornøyd, men vi er ikke i mål, derfor skal vi stå på videre.

Pål Farstad (V) [12:51:51]: Jeg tok i mitt innlegg opp behovet for internasjonalt samarbeid. Statsråden redegjorde for sitt arbeid overfor EU og de nordiske landene. Jeg er fornøyd med måten det ble tatt opp på.

Men spørsmålene mine er: Hva tenker statsråden om muligheten for at de spørsmål hun tar opp med EU, blir ført videre? Og hvordan blir det jobbet offensivt fra norsk hold for at vi skal kunne påvirke i den retning?

Statsråd Sylvi Listhaug [12:52:32]: Det viktigste nå er den revisjonen av regelverket for utlevering og bruk av legemidler til dyr som EU holder på med. Vi har folk i Brussel som jobber inn mot byråkratiet der for å prøve å påvirke hva det til slutt blir. Men det er også et tema som jeg tok opp med den svenske og den danske landbruksministeren da jeg hadde møte med dem på Svalbard. Vi skal også ha et ministermøte i Nordisk ministerråd i juni, og dette vil også bli et tema der.

Jeg mener at hvis man skal få ned bruken av antibiotika i dyreproduksjonen, er vi avhengig av at de ulike land har et regelverk som gjør at ikke veterinærene tjener penger på å skrive ut antibiotika. Det er nesten litt sammenheng – man kan se hvor man bruker mye antibiotika, og der er det også ganske «løsslupne» og liberale regler på det området. Så jeg mener at dette er noe av det viktigste, og det gjør vi gjennom EU, og det gjør vi sammen med våre naboland.

Rasmus Hansson (MDG) [12:53:45]: Norsk kyllingproduksjon er en ganske spesiell affære, hvor vi har gjort oss totalt avhengig av importert fôr fra langt borte, som vi omsetter gjennom en organisme som eies og produseres av et skotsk selskap, en organisme som er avlet så langt vekk fra biologisk normalitet at man kan diskutere om man bør

kalle det en kylling. Med denne produksjonen følger det store dyrevelferdsmessige problemer, både når det gjelder foreldregenerasjonen og når det gjelder dyra i Norge.

Derfor har Miljøpartiet De Grønne i dag foreslått at det tas initiativ til utvikling av en norsk eller nordisk kyllingrase som vi har mer kontroll på, som har bedre dyrevelferdsmessige forutsetninger, og som i større grad kan baseres på norske ressurser. Hvordan vil statsråden vurdere å følge opp et sånt forslag?

Statsråd Sylvi Listhaug [12:54:46]: Jeg ser ikke på det som realistisk at vi skal utvikle en egen norsk kyllingrase framover. Det er klart at hvis noen ser at det er potensial i det til å tjene penger på det, er alle sammen hjertelig velkommen til å sette i gang. Men så langt jeg har brakt på det rene i de møtene jeg har med partene, er det ingen som ser på det som sannsynlig.

Det som er det viktige, og som jeg også synes Nortura, KLF og disse aktørene i bransjen har tatt tak i på en god måte, er å påvirke Aviagen til å bringe rent materiale til Skandinavia. Vi jobber sammen med svenskene der, og har faktisk greidd å få det til på en måte som har gjort at det det siste året ikke var antibiotikaresistens i det materialet som vi fikk inn. Så jeg mener at det er det viktige, og jeg ser på det som svært lite sannsynlig at det er mulig å bygge opp en kyllingrase i Norge som kan konkurrere.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:56:02]: Oppdagings- og antibiotika er heilt klart eit av vår tids største vitskapelege gjennombrøt – oppdaga av ein enkeltforskar som ikkje var del av noko større nasjonalt forskingsprogram. Han gjorde dette store gjennombrøtet for penicillin. Ti år etter kom det i vanleg bruk. Jakta på nye antibiotikum begynte for fullt i siste halvdel av 1940-åra. Det var stort sett med utgangspunkt i jordmikrobar, der stadig nye verk same stoff blei oppdaga i det som kan beskrivast som antibiotikumets gullalder. Dei siste tre tiåra har utviklinga av nye typar antibiotikum langt på veg stoppa opp, samtidig som resistensen til mikrobane har auka.

Oppdaginga av antibiotika er annleis enn andre oppdagingar, f.eks. hjulet. Forvalta riktig kan ein nyte godt av oppdaginga til evig tid. Forvalta dårleg kan ein stå i fare for å øydeleggje oppdaginga, med svært alvorlege konsekvensar både for menneske og på dyr. Antibiotikaresistens handlar om folkehelse, dyrehelse, mat og miljø – for å nemne noko – og det er ei global utfordring. Derfor er det heilt riktig når regjeringa – med fire departement – no varslar ein tverrsektoriell strategi mot antibiotikaresistens. Utfordringane knytte til antibiotikaresistens er sjølvsagt tverrsektorielle. Derfor er det også riktig at det no straks kjem ei sak frå helsekomiteen som også handlar om resistens mot antibiotika.

Samtidig som Noreg brukar lite antibiotika samanlikna med andre land, brukar vi for mykje – så mykje at vi bidreg til å svekkje denne fantastiske oppdaginga. Lat meg ta eit eksempel: Nesten alle norske produsentar av broilerar gir broilerane eit stoff som heiter narasin i stoffet kvar dag.

Narasin er patentert som antibiotikum, og det er antibakterielt. Dersom bakteriar først blir resistente mot narasin, kan dette føre med seg resistens mot andre typar antibiotikum som er viktige for å kunne kurere menneske. Ifølgje forskarane kan det i verste fall føre til uønskte, resistente bakteriar som kan vere farlege for menneske. Samtidig har ein innanfor fiskeoppdrettsnæringa stort sett lukkast med å fjerne bruken av antibiotikum gjennom vaksinasjon mot sjukdomar. Det er altså eit blanda bilde.

SV meiner Noreg bør bli langt meir offensivt i kampen mot antibiotikaresistens og i jakta på å oppdage nye typar antibiotikum eller behandling mot infeksjonssjukdomar. Da handlar det om tiltak for å avgrense bruk både nasjonalt og globalt og auke innsatsen for å oppdage nye typar antibiotikum samt å få auka kompetansen når det gjeld både mat og menneske.

Diverre har regjeringa i det siste opptrekk med motsett målsetjing. Regjeringa vedtok i desember i fjor å doble produksjonen av slaktekylling og kalkun. Det vil kunne bidra til å gi farlege konsekvensar for mattryggleiken. Eit fleirtal av høyringsinstansane átvara på fagleg grunnlag mot denne doblinga.

Vidare har landbruks- og matministeren avvist at det er behov for å utarbeide ein opptrappingsplan for innsatsen i forskning og utvikling for å stoppe spreinga av antibiotikaresistente bakteriar. Regjeringa føreslo også å kutte i løyvingane til landbruksforskninga, noko som openbert vil kunne ramme forskninga når det gjeld mattryggleik.

SV støttar forslaget frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet, og vi vurderer også å støtte enkelte forslag frå Miljøpartiet Dei Grøne. Vi treng å ha ei offensiv haldning til desse spørsmåla, viss ikkje står vi i fare for å øydeleggje den fantastiske oppdaginga til Fleming på 1920-talet.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:00:57]: Det er en dramatisk utvikling internasjonalt med økt antibiotikaresistens. Det er tiltak internasjonalt, men det er også tiltak nasjonalt, sånn at vi kan styrke vår gode posisjon.

Som flere har vært inne på, er dette en forbrukersak. Trygg mat, fri for antibiotikaresistente bakterier, det er kjernen, og en annen kjerne er et naturmiljø hvor vi bevisst arbeider mot at antibiotikaresistente bakterier skal spre seg i naturen, til alt som lever i naturen.

Det er et fag som krever kunnskap om mikrobiell økologi, og jeg har lyttet til en av våre fremste forskere, Tore Midtvedt – meget dyktig på faglig grunnlag – som flere bør lytte til. Men det er kompliserte årsaks- og virkningsforhold fordi det er ukjente samspill i naturen, og det er bakterier som har en unik evne til å forsvare seg mot medisiner som er lagd for å drepe dem. Derfor endrer bakteriene egenskaper og blir motstandsdyktige mot antibiotika, altså antibiotikaresistente bakterier.

I norskprodusert jordbruksmat er det i fjørfeholdet vi har de største utfordringene. I kyllingfileten er den antibiotikaresistente bakterien ESBL. Den er ikke farlig å spise, men det er svært farlig å få disse bakteriene inn på kjøk-

kenet og spredd overalt i hus og hjem og natur. ESBL må utryddes i kylling, som LA-MRSA systematisk utryddes i gris i Norge. Til det trengs mer kunnskap, men vi vet at det brukes store mengder av stoffet narasin i kyllingfôr, og det er, som jeg nevnte i replikken, et internasjonalt patentgodkjent antibiotikum. Narasin er et antibiotikum som opprinnelig ble framstilt fra en jordmikrobe – *Streptomyces eurofaciens*. Narasin omtales i internasjonal litteratur som det det er, nemlig et polietar antibiotikum med ionofor-effekt. Det ble tidlig påvist at det har et meget bredt antimikrobielt spektrum idet det kan virke på så forskjellige arter som gram-positive bakterier, mycoplasma, toksoplasma, malaria, plasmodier og koksidier. Resistensen kan sannsynligvis utvikles hos alle arter, og hovedeffekten er likeartet hos alle, nemlig at cellemembranen springer lekk, kalium og vann strømmer inn, cellen øker i vekt før den omsider eventuelt sprekker. Hos kylling kommer narasinet ut i avføringa og så ut i naturen. Der ligger et kjempeproblem og en kjempeutfordring. Det er statsrådens ansvar å forby narasin i kylling, og det er vesentlig å få realisert.

For øvrig støtter jeg Miljøpartiet De Grønnes forslag – det er skritt i riktig retning.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [13:04:23]: Jeg føler behov for å oppklare en misforståelse. I forbindelse med mitt første innlegg siterte jeg statsråden og kommenterte det som statsråden sier i sitt brev til komiteen. Det gjaldt mindretallets forslag nr. 4, som lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en økonomisk opptrappingsplan for innsatsen innenfor forsknings- og utredningsarbeid for å stoppe spredningen av antibiotikaresistente bakterier.»

Det var denne planen jeg var motstander av og i likhet med statsråden ikke så noen hensikt med, og det var i den sammenheng jeg siterte statsråden. Det er å bruke penger på en plan om å bruke penger. Da er det bedre å bruke pengene på det de skal brukes på, nemlig forskning, utvikling og utredning.

Misforståelsen er herved oppklart, og det skal heller ikke være til å misforstå at Fremskrittspartiet, i likhet med resten av komiteen, er enig i at vi skal utarbeide en handlingsplan om en tverrsektoriell strategi.

Geir Pollestad (Sp) [13:05:38]: Utgangspunktet er at situasjonen i Norge er svært gunstig når det gjelder antibiotikaresistens og mattrygghet. Det må ha sin årsak. Det har jo ikke kommet av seg selv. Det har sin årsak i at en har ført en politikk som har gjort at dette er mulig.

Før statsråden ble statsråd, skrev hun en kronikk, Kommunisme på norsk, der hun på mange måter slaktet alt ved den politikken som gjør at Norge i dag er i den situasjonen. Denne kampen er åpenbart ikke gitt opp, når en benekter at det kan finnes en sammenheng mellom bruksstørrelse og smittepress. For det er ikke sånn at det automatisk foreligger en årsakssammenheng mellom to ting som skjer samtidig. Det er rett at brukene i Norge har blitt større. Antibiotikabruken har i den samme perioden gått ned. Men det er ut ifra det likevel ikke grunnlag for å slå fast at det ikke er

en sammenheng mellom størrelse på bruk og smittepress. Det blir som å si: I dag er det sol ute, og i dag har Fremskrittspartiet en dårlig meningsmåling – Fremskrittspartiet faller på målingene når det er sol ute. Vi blir i godt humør av det, men det er ikke grunnlag for å si at det her foreligger en årsakssammenheng. Det er en stor svakhet i det jeg oppfatter som regjeringens argumentasjon. De fleste som har en viss innsikt i biologi, vet at jo større flokker blir og jo tettere dyr står, desto større blir smittepresset og konsekvensene hvis et sykdomsutbrudd kommer og en f.eks. må slakte ut i en viss radius.

Jeg vil kommentere Miljøpartiet De Grønnes forslag: Vi har støttet dem. Det står at vi skal be regjeringen vurdere dette. Representanten fra Miljøpartiet De Grønne må ikke tolke det dithen at han har fått full støtte for forslagenes innhold, men det er forslag som har noe bra i seg, og derfor er det rett at en får en skikkelig, faglig vurdering av spørsmålene i den videre utarbeidelsen av handlingsplanen. I en ideell verden ville en sannsynligvis hatt en egen avl. Det kan være at vi kommer dithen, men en må også se det i sammenheng med det arbeidet som jeg oppfatter at bl.a. Nortura driver med stor seriøsitet, og som har gitt gode resultater så langt.

Men vi støtter forslagene fra Miljøpartiet De Grønne, og vi synes at dette – i likhet med de forslagene som vi har valgt å fremme i saken – er viktige ting som bør vurderes i forbindelse med utarbeidelsen av handlingsplanen. Det er også mange andre forslag, som ikke er nevnt.

Knut Storberget (A) [13:08:54]: Jeg må si at jeg har hørt debatten i dag, og ordet «handlingsplan» har fått et ufortjent dårlig rykte. Det er det motsatte – nærmest – av å handle. Jeg undres litt over argumentasjonen fra statsråden rundt dette, fordi dette er et felt som et samlet storting mener det er helt avgjørende at vi får økt politisk oppmerksomhet rundt. Jeg er helt enig med statsråden i at det er viktig å handle. Men en forutsetning for å handle, og for å handle godt og også gjøre handlingen til gjenstand for offentlig debatt, er at man noen ganger klarer å sette dette sammen i en planmessig sammenheng.

Jeg antar at det er det regjeringen gjør når man ønsker å levere en plan eller stortingsmelding når det gjelder reiseliv – og når man ønsker å levere plandokumenter om å bekjempe arbeidslivskriminalitet, vold i nære relasjoner eller for den saks skyld jordvern – slik at man bringer saken inn i også det offentlige terreng for å kunne gjøre de tiltakene som presenteres, enda bedre, og slik at man evner å se sammenhengen i det: Hva er det viktigste vi kan gjøre for å kunne bevare Norges gode situasjon når det gjelder bruk av bl.a. antibiotika?

Jeg mener at det er et svært godt vedtak som fattes i dag, og vi forventer faktisk også å få en god og konstruktiv offentlig diskusjon rundt de tiltak som blir presentert, og at man evner å se dem i sin sammenheng uten at det kommer stykkevis og delt – alt etter om statsråden måtte ha noe til overs på budsjettet når året nærmer seg slutten.

Men det aller viktigste fra denne debatten må vi nok si er statsrådens beskrivelse om hvorvidt det finnes noen forskningsmessig sammenheng mellom store besetninger

og økt risiko. Det er jeg ikke betrygget over, og det aktualiserer forslag nr. 6 fra Miljøpartiet De Grønne, hvor regjeringen blir gitt i oppdrag å vurdere nettopp dette. Det synes jeg nok regjeringen må ta på større alvor enn det som er blitt presentert her i debatten, først og fremst ut fra hva OECD har presentert, som jeg var inne på i mitt innlegg, men også ut fra det ekspertene faktisk sier. Jeg kan ikke lese nevneverdig god forskningsmessig empiri for at en utvikling i Norge hvor vi øker besetninger f.eks. av kylling og kalkun, ikke vil ha noen ting å si når det gjelder dette. Jeg må bare medgi – såpass ærlig er jeg – at det er jeg usikker på sjøl. Både den ene og den andre retningen og et førevar-prinsipp burde ha i seg at man gjør en bedre jobb og en bedre fundamentering av de vedtakene man gjør, når man bl.a. øker produksjonen.

Så her synes jeg nok, og jeg vil oppfordre sterkt til, at i hvert fall Stortinget bør samle seg om det Miljøpartiet De Grønne har foreslått, særlig på bakgrunn av det statsråden har sagt i dag. Arbeiderpartiet vil støtte Miljøpartiet De Grønnes forslag, og vi gir for så vidt samme begrunnelse som Senterpartiet har gjort.

Statsråd Sylvi Listhaug [13:12:11]: Jeg er helt enig med representanten Pollestad i at situasjonen ikke er kommet av seg selv. Den er kommet ved hjelp av at vi har hatt et strengt regelverk knyttet til bruken av antibiotika, at veterinærer ikke kan tjene penger på det, den er kommet fordi vi har flinke bønder, og fordi vi har flinke veterinærer som følger opp dette på en god måte.

Så har det vært en diskusjon om antibiotikabruk og årsakssammenheng med størrelse. Vi har gått inn og sett på tallene fra Tine, som viser at antibiotikabruken i de større besetningene er mindre enn i de mindre besetningene. Vi har sett på Østerrike, som har samme besetningsstørrelse som Norge, der de bruker seks ganger mer antibiotika enn det vi bruker i Norge, og vi har sett til Sverige, der de delvis har langt større besetninger enn det vi har i Norge. De bruker om lag like mye antibiotika som i Norge. Derfor vil jeg si at jeg har til gode å høre hvilken empiri og tall og fakta den andre siden viser til når de snakker om at det er en klar sammenheng, høres det ut som, mellom størrelsen på besetningen og hvordan antibiotikabruken er. Jeg ser fram til å se på hvilke tall som er grunnlaget for det.

Så mener jeg at det er viktig å si at jeg er glad for at regjeringen er godt i gang med dette arbeidet. Men den situasjonen som vi nå har i Trøndelag, gir oss en god påminnelse om at dette er en kamp der en ikke kan hvile på laurbærene, der en ikke kan sette seg ned og hvile. Det er en kontinuerlig kamp for å holde disse bakteriene ute, og det er noe som jeg derfor kommer til å bruke mye tid og ressurser på å bekjempe også framover.

Det er også grunn til å si når det gjelder LA-MRSA-utbruddet i svinebesetningene i Trøndelag, at denne regjeringen har ikke økt konsesjonsgrensene. De konsesjonsgrensene som er på svin, er de samme som var under den forrige regjeringen, så hvis man mener at det er en utfordring der, så – ja. Det samme med ESBL, som er en utfordring, altså disse bakteriene som er i kylling. Nå har vi ak-

kurat økt disse konsesjonsgrensene, men de utfordringene som vi har hatt så langt, er kommet under de grensene som det forrige regimet satte.

Så jeg tror det er litt for enkelt å snakke om størrelse. Her er det helt andre ting som er viktig, og derfor er jeg glad for at alle er opptatt av saken. Det er jeg også, og jeg kommer til å kjempe videre for å gjøre mitt beste i kampen mot antibiotikaresistens.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [13:15:07]

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kenneth Svendsen, Jan-Henrik Fredriksen, Oskar J. Grimstad, Odd Henriksen, Regina Alexandrova og Margunn Ebbesen om lov om endring i lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Midlertidig bestemmelse om bruk av snøscooter i tidligere forsøkskommuner (Dokument 8:69 L (2014–2015))

Kenneth Svendsen (FrP) [13:15:41]: Dette burde egentlig være en unødvendig sak, men ved en inkurie har altså deler av det tidligere lovforslaget falt ut, noe som gjør at kommunene må behandle alle søknader som enkelt-saker, og det var jo det jeg brukte i begrunnelsen min ved forrige anledning, at man skulle slippe. Dette forslaget er et forslag som tar høyde for å rette opp i den feilen som ble begått tidligere, og det er ikke noe nytt her annet enn at man retter opp det.

Så vil jeg selvfølgelig be statsråden om å sørge for at forskriftene er klare når loven trer i kraft.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [13:16:29]

Stortingets vedtak til lov om endringer i vegtrafikkloven (tilbakeholdsrett i kjøretøy til sikring av sanksjoner, hjemmel for bruk av innretning til immobilisering av kjøretøy) (Lovvedtak 43 (2014–2015), jf. Innst. 170 L (2014–2015) og Prop. 45 L (2014–2015))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet til sak nr. 4.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Før vi går til votering, vil representanten Jenny Klinge framsette et representantforslag.

Jenny Klinge (Sp) [13:25:46]: Eg har den ære å fremje eit representantforslag om å gjere det straffbart å bortføre mindreårige som er underlagde akuttvedtak av barnevernet.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Da går vi til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse vedlegges protokollen. – Det anses enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 2

Under debatten er det satt fram i alt seks forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Knut Storberget på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet
  - forslagene nr. 2–4, fra Geir Pollestad på vegne av Senterpartiet
  - forslagene nr. 5 og 6, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne
- Det votes over forslag nr. 5, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere muligheten for å etablere en egen norsk eller fellesskandinavisk slaktekyllingrase.»

Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 58 mot 37 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.26.48)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 6, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere konsekvensene for mattrykgheten av en utvikling i landbruket med økt intensivring og spesialisering der også utveksling av fôr og dyremateriale øker.»

Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte også til dette forslaget.

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 56 mot 39 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.27.11)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 2–4, fra Senterpartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en konsekvensutredning om spredning av antibiotikaresistens ved grenseoverskridende virksomhet når det gjelder

mat og dyr, eksempelvis handel med matvarer, rekruttering av veterinærer og annen arbeidskraft i matproduksjon og næringsmiddelindustri.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for utdanning av flere veterinærer og fagfolk innen matproduksjon og næringsmiddelindustri, slik at arbeidet mot spredning av antibiotikaresistente bakterier kan skje med dyktige fagfolk i alle ledd i næringsliv og forvaltning.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en økonomisk opptrappingsplan for innsatsen innenfor forsknings- og utredningsarbeid for å stoppe spredningen av antibiotikaresistente bakterier.»

Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Senterpartiet ble med 56 mot 40 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.27.33)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen stanse forslaget om doubling av konsesjonsgrensene for fjørfe.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 56 mot 40 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 13.27.53)

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget ber regjeringen sørge for at det i tilknytning til den tverrsektorielle strategien mot antibiotikaresistens utarbeides en handlingsplan som viser hvordan offentlige myndigheter, veterinærer, fagmiljøer og næringen sammen kan jobbe mot utbredelse av antibiotikaresistente bakterier innenfor husdyrnæringen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

II

Dokument 8:5 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad og Liv Signe Na-

varsete om handlingsplan mot antibiotikaresistente bakterier i mat og dyr – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Representantforslaget tas opp til votering. Forslaget lyder:

«Vedtak til lov om endring i lov 10. juni 1977 nr. 82 om motorferdsel i utmark og vassdrag

I

I lov 10 juni 1977 nr. 82 om motorferdsel i utmark og vassdrag gjøres følgende endring:

§4b skal lyde:

§4b. (midlertidig bestemmelse om bruk av snøscooter i tidligere forsøkskommuner)

I kommunene Vinje, Sirdal, Stor-Elvdal, Lom, Røros, Hattfjell og Fauske reguleres bruk av snøscooter i vintervesongen 2014–2015 av de bestemmelser og vedtekter som tidligere har vært fastsatt i medhold av tidligere forsøk etter lov 26. juni 1992 nr. 87 om forsøk i offentlig forvaltning. Bruk av snøscooter i disse kommunene skjer uhindret av §§ 3, 4a, 5 og 6.

II

Loven trer i kraft straks.

Votering:

Representantforslaget ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Saken vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte.

Det votes over forslaget:

Dokument 8:69 L (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Kenneth Svendsen, Jan-Henrik Fredriksen, Oskar J. Grimstad, Odd Henriksen, Regina Alexandrova og Margunn Ebbesen om lov om endring i lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Midlertidig bestemmelse om bruk av snøscooter i tidligere forsøkskommuner – vedlegges protokollen.

Votering:

Forslaget ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Det foreligger ingen forslag til anmerkning, og Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 5 [13:29:30]

Referat

1. (179) Endringer i statsbudsjettet 2015 under Olje- og energidepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (flommen på Vestlandet oktober 2014) (Prop. 63 S (2014–2015))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.

2. (180) Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpoltireformen) (Prop. 61 LS (2014–2015))
3. (181) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen, Hege Haukeland Liadal, Kari Henriksen, Arild Grande og Stine Renate Håheim om tryggede bolighandel (Dokument 8:68 S (2014–2015))
Enst.: Nr. 2 og 3 sendes justiskomiteen.
4. (182) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Geir Pollestad og Per Olaf Lundteigen om å innføre faget arbeidslivsfag som et obligatorisk tilbud på ungdomstrinnet (Dokument 8:67 S (2014–2015))
Enst.: Sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
5. (183) Endringer i utlendingsloven (gjennomføring av Eurodac-forordningen 2013) (Prop. 62 L (2014–2015))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.

Presidenten: Forlanger noen ordet før møtet heves?
– Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.30.
